

BELGISCHE KAMER VAN
VOLKSVERTEGENWOORDIGERS

12 juni 2018

WETSVOORSTEL

**tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek
wat het huwelijksvermogensrecht betreft
en tot wijziging van diverse andere
bepalingen ter zake**

AMENDEMENTEN

Zie:

Doc 54 **2848/ (2017/2018):**

- 001: Wetsvoorstel van de dames Becq en Smeyers, de heer Goffin
en mevrouw Van Cauter.
002: Advies van de Raad van State.
003 tot 005: Amendementen.

CHAMBRE DES REPRÉSENTANTS
DE BELGIQUE

12 juin 2018

PROPOSITION DE LOI

**modifiant le Code civil
en matière de droit des régimes
matrimoniaux et modifiant diverses
autres dispositions en cette matière**

AMENDEMENTS

Voir:

Doc 54 **2848/ (2017/2018):**

- 001: Proposition de loi de Mmes Becq et Smeyers, M. Goffin
et Mme Van Cauter.
002: Avis du conseil D'État.
003 à 005: Amendements.

Nr. 29 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 14

De punten c) en d) weglaten.

VERANTWOORDING

Dit amendement op het artikel tot wijziging van artikel 1400 van het Burgerlijk Wetboek wordt verantwoord in parallel met het amendement op artikel 17 tot wijziging van artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek.

De oplossing die wordt geboden door de invoeging in artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek van een punt 9 waarin wordt bepaald dat gemeenschappelijk zijn “de tijdens het stelsel gevormde vermogenswaarde van een individueel of in groep aangegane levensverzekering door een van de echtgenoten of ten voordele van een van de echtgenoten, of van elk ander aanvullend pensioen”, maakt een veel eenvoudigere berekening mogelijk en voorkomt in grote mate veelvuldige geschillen bij de procedures over vereffening-verdeling.

In de regeling die bij dit amendement, en bij dat met betrekking tot artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek wordt voorgesteld, zal het van weinig belang zijn voor welk stelsel is gekozen, noch op welk moment het levensverzekeringskapitaal is gevormd. Gemeenschappelijk zal alleen de waarde zijn die tijdens de regeling is tot stand gebracht, waarbij het verschil wordt gemaakt tussen de waarde op de dag van het huwelijk of de totstandkoming van het kapitaal en de waarde op de datum van de ontbinding van het huwelijk.

Het voordeel van de regeling is tevens te beschikken over een gelijkwaardige regeling, zowel in het gemeenschapsstelsel als in het stelsel van scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten.

De regeling biedt ook de mogelijkheid die bepaling toe te passen op de groepsverzekeringen, zonder te wachten op de pensioenhervorming en met toepassing van arrest nr. 136/2011 van 27 juli 2011 van het Grondwettelijk Hof.

Voor het overige wordt verwezen naar de verantwoording van het amendement op artikel 17 tot wijziging van artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek.

N° 29 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 14

Supprimer les points c) et d).

JUSTIFICATION

Le présent amendement à l'article modifiant l'article 1400 du Code civil est justifié en parallèle avec l'amendement à l'article 17 modifiant l'article 1405 du Code civil.

La solution apportée par l'insertion dans l'article 1405 du Code civil d'un point 9 précisant que sont communs: “la valorisation la valeur patrimoniale constituée pendant le régime, d'un produit d'assurance sur la vie individuelle ou de groupe, souscrit par un des époux ou au bénéfice d'un des époux, ou de toute autre pension complémentaire”, permet un calcul beaucoup plus simple et évite dans une large mesure la multiplication de conflits lors des opérations de liquidation-partage.

En effet, dans le système proposé par le présent amendement et celui ayant trait à l'article 1405 du Code civil, il importera peu quel régime a été choisi, ni à quel moment le capital d'assurance sur la vie a été constitué. Ne sera commune que la valeur constituée durant le régime en faisant la différence entre la valeur au jour du mariage ou à la constitution du capital et la valeur à la date de la dissolution du mariage.

L'avantage du système est également de bénéficier d'un régime équivalent tant en régime de communauté qu'en régime de séparation des biens avec participation aux acquêts.

Le système permettra également d'appliquer cette disposition aux assurances-groupes sans attendre la réforme des pensions et en appliquant l'arrêt de la Cour Constitutionnelle numéro 136/2011 du 27 juillet 2011.

Pour le surplus, il y a lieu de se référer à la justification de l'amendement portant sur l'article 17 modifiant l'article 1405 du Code civil.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 30 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 15

Het punt 5 vervangen als volgt:

“5. het houderschap van en de lidmaatschapsrechten op vennootschapsaandelen die zijn ingeschreven op naam van één van de echtgenoten, voor zover het gaat om een besloten vennootschap dan wel een vennootschap waarin enkel die echtgenoot zijn beroepsactiviteit uitoefent als zaakvoerder of beheerder;”.

VERANTWOORDING

Dit amendement dient in samenhang te worden gelezen met artikel 17, dat ertoe strekt artikel 1405, § 1, punt 5, te wijzigen, alsook met het amendement dat het artikel beoogt te wijzigen.

Het gemaakte onderscheid tussen “houderschap” en “vermogenswaarde” is een volstrekt afdoende oplossing en vormt geen enkel probleem wanneer de vennootschapsaandelen tijdens het huwelijk met gemeenschappelijke middelen zijn aangegaan of verworven.

Wanneer de aandelen echter zijn aangegaan of verworven vóór het huwelijk of met eigen middelen, dan volstaat de door het wetsvoorstel beoogde oplossing niet¹.

De tijdens het huwelijk opgebouwde waarde van die aandelen zou immers volledig buiten het gemeenschappelijk vermogen vallen, onder het enige voorbehoud dat om een vergoeding ten gunste van het gemeenschappelijk vermogen zou kunnen worden verzocht ten bedrage van “de nettoberoepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen niet heeft ontvangen en redelijkerwijze had kunnen ontvangen indien het beroep niet binnen een vennootschap was uitgeoefend” (artikel 22 van het wetsvoorstel).

Deze bepaling zal tot heel grote toepassingsproblemen leiden omdat het heel moeilijk zal zijn het juiste bedrag te bepalen van de beroepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen “redelijkerwijze” had kunnen ontvangen; evenmin

¹ JL RENCHON, *Note écrite relative à la réforme du droit des régimes matrimoniaux*, mei 2018, blz. 5.

N° 30 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 15

Remplacer le 5° proposé par ce par ce qui suit:

“5° la titularité et les droits liés à la qualité d’associé des parts ou actions de société inscrite au nom d’un des époux, lorsqu’il s’agit soit d’une société privée soit d’une société au sein de laquelle seul cet époux exerce son activité professionnelle en tant que gérant ou administrateur.”

JUSTIFICATION

Le présent amendement doit être envisagé en parallèle avec l’article 17 modifiant l’article 1405, § 1^{er}, point 5 et l’amendement qui le modifie.

La distinction opérée entre le “titre et la finance”, est une solution tout à fait adéquate et ne pose aucun problème lorsque les parts sociales ont été souscrites ou acquises pendant le mariage avec des fonds communs.

Par contre, lorsque les parts auraient été souscrites ou acquises avant le mariage ou auraient été souscrites ou acquises avec des fonds propres, la solution retenue par la proposition n’est pas satisfaisante.¹

La valeur de ces parts constituée pendant le mariage échapperait en effet complètement au patrimoine commun sous la seule réserve qu’une récompense pourrait être sollicitée au profit du patrimoine commun à concurrence des “revenus professionnels nets que le patrimoine commun n’a pas reçus et qu’il aurait raisonnablement pu recevoir si la profession n’avait pas été exercée en société” (art 22 de la proposition).

Cette disposition posera de très sérieuses difficultés d’application pratique en raison de la difficulté de déterminer le montant exact de ces revenus professionnels que le patrimoine commun aurait pu “raisonnablement” recevoir mais ne

¹ JL RENCHON “Note écrite relative à la réforme du droit des régimes matrimoniaux” mai 2018, p. 5.

maakt zij het mogelijk noch de waarde van alle investeringen in de vennootschap, noch de stijging van de aandelenwaarde als gevolg van de bonificatie van de beroepsactiviteit van de echtgenoot, mee op te nemen in het gemeenschappelijk vermogen.

Dit amendement voorziet in een eenvoudige oplossing.

Het regelt het aspect van het “houderschap” van de aandelen ingeschreven op naam van één van de echtgenoten die zijn beroepsactiviteit uitoefent als zaakvoerder of beheerder. Die aandelen zijn eigen wat het houderschap betreft.

Deze wijziging spoort met het onderscheid dat het wetsvoorstel beoogt te maken door het houderschap (*titre*, het feit titularis te zijn) anders te benaderen dan de vermogenswaarde (*finance*, economische waarde) van een bepaald goed.

permettra également pas d'inclure dans le patrimoine commun ni la valeur de tous les investissements effectués dans la société, ni l'augmentation de la valeur des parts qui procède de la bonification de l'activité professionnelle de l'époux.

Le présent amendement propose une solution simple.

Il règle la question de la “titularité” des parts ou actions inscrits au nom d'un des époux qui exerce son activité professionnelle en tant que gérant ou administrateur. Ces parts ou actions sont propres quant au titre.

Cette modification s'inscrit dans le même sens que la ligne directrice donnée par la proposition de loi de distinction entre une attribution différente de la qualité (le fait d'être titulaire) et de la valeur patrimoniale (valeur économique) d'un bien déterminé, souvent désigné comme la distinction entre “titre et finance”.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 31 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **Onkelinx**

Art. 17

Het voorgestelde artikel 1405 aanvullen met een punt 9, luidende:

“9. de tijdens het stelsel gevormde vermogenswaarde van een individueel of in groep aangegane levensverzekering door een van de echtgenoten of ten voordele van een van de echtgenoten, of van elk ander aanvullend pensioen.”

VERANTWOORDING

Dit amendement moet samen worden gelezen met dat op artikel 14 tot wijziging van artikel 1400 van het Burgerlijk Wetboek, waarbij de punten c en d worden weggelaten.

De oplossing die wordt geboden door de invoeging in artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek van punt 9, maakt een veel eenvoudiger regeling mogelijk en voorkomt in grote mate veelvuldige geschillen bij de procedures over vereffening-verdeling.

De voorgestelde oplossing bestaat erin de vermogenswaarde te berekenen van de tijdens het stelsel aangegane verzekeringen. In de bij dit amendement voorgestelde regeling zal het immers van weinig belang zijn voor welk stelsel er is gekozen, noch op welk moment het levensverzekeringskapitaal of de groepsverzekering is gevormd.

De oplossing, met toepassing van het beginsel van het onderscheid tussen *titre* en *finance*, zal erin bestaan de hoedanigheid van gemeenschappelijk goed toe te kennen aan de tijdens het huwelijk gevormde vermogenswaarde van alle verzekeringsproducten zonder nog te moeten voorzien in een vergoeding door het precieze bedrag van alle tijdens het huwelijk betaalde premies op te tellen (met het onderliggende probleem van de bewijslast) ².

Die vermogenswaarde wordt berekend als het verschil tussen de waarde op de dag van het huwelijk of de totstandkoming van het kapitaal en de waarde op de datum van de ontbinding van het huwelijk.

² Zie J.-L. RENCHON, "Note écrite relative à la réforme du droit des régimes matrimoniaux", mei 2018, blz.4.

N° 31 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 17

Compléter l'article 1405 proposé par un point 9, rédigé comme suit:

“9. la valeur patrimoniale constituée pendant le régime, d'un produit d'assurance sur la vie individuelle ou de groupe, souscrit par un des époux ou au bénéfice d'un des époux, ou de toute autre pension complémentaire.”

JUSTIFICATION

Le présent amendement doit être envisagé en même temps que celui déposé à l'article 14 modifiant l'article 1400 du Code civil en supprimant les points 6 et 7.

La solution apportée par l'insertion, dans l'article 1405 du Code civil, du point 9 permet un régime beaucoup plus simple et évite dans une large mesure la multiplication de conflits lors des opérations de liquidation-partage.

La solution proposée consiste à calculer la valeur patrimoniale des assurances constituées durant le régime. En effet, dans le système proposé par le présent amendement, il importera peu quel régime a été choisi, ni à quel moment le capital d'assurance sur la vie ou l'assurance-groupe a été constitué.

La solution, par application du principe de la distinction entre le titre et la finance, consistera à conférer le caractère de bien commun à la valeur patrimoniale constituée durant le mariage de tous les produits d'assurance sans qu'il ne soit plus nécessaire de prévoir une récompense en additionnant (avec le problème sous-jacent de la preuve) le montant exact de toutes les primes payées durant le mariage.²

Cette valeur patrimoniale sera calculée en faisant la différence entre la valeur au jour du mariage ou à la constitution du capital et la valeur à la date de la dissolution du mariage.

² Cfr JL RENCHON "Note écrite relative à la réforme du droit des régimes matrimoniaux" mai 2018, p.4 .

Het voordeel is tevens te beschikken over een gelijkwaardige regeling, zowel in het gemeenschapsstelsel als in het stelsel van scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten. Precies die oplossing zal doorslaggevend zijn in de regeling met verrekening van aanwinsten, aangezien het de tijdens het huwelijk gevormde vermogenswaarde is die tussen de echtgenoten moet worden verdeeld.

Die bepaling zal daarenboven ook gelden voor de groepsverzekeringen, zonder te wachten op de pensioenhervorming en met toepassing van arrest nr. 136/2011 van 27 juli 2011 van het Grondwettelijk Hof.

In zijn advies van 15 februari 2018 merkt de Raad van State immers op dat het Grondwettelijk Hof bij zijn arrest van 26 mei 1999 heeft verklaard dat “De discriminatie vooral [ligt] in de verschillende behandeling van die verzekeringsverrichting die als eigen goed wordt gekwalificeerd en andere voorzorgen spaarverrichtingen die gemeenschappelijke goederen zijn”³ en dat die lering, bij een tweede arrest van 27 juli 2011, wordt uitgebreid tot de verplichte groepsverzekering ter financiering van een aanvullend pensioen dat wordt betaald wanneer de aangeslotene een bepaalde leeftijd bereikt. “Het eigen karakter van de verzekeringsprestatie valt niet te rechtvaardigen aangezien de door de werkgever betaalde bijdragen in een gemeenschapsstelsel deel uitmaken van het loon – gemeenschappelijk goed – en aangezien het voordeel van de groepsverzekering ertoe strekt een aanvullend inkomen te verstrekken – gemeenschappelijk goed – en als zodanig een spaarverrichting is”⁴.

De Raad van State betreurt dat het voorstel die rechtspraak van het Grondwettelijk Hof beoogt toe te passen maar beperkt blijft tot louter de individuele levensverzekeringen, en dat het voorstel aldus een ongelijke behandeling bestendigt die het Grondwettelijk Hof reeds heeft veroordeeld:

“Door de verschillende behandeling van enerzijds een individuele levensverzekering en anderzijds een individuele pensioentoezegging voor bedrijfsleiders (tweede pijler) of een vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen (tweede pijler), wijkt het voorstel meer in het algemeen af van de nagestreefde doelstelling, namelijk de correcte beroepsinkomstenallocatie en de neutraliteit van de beroepsuitoefening in een vennootschapsstructuur”⁵.

L’avantage du système consiste également dans le bénéfice d’un régime équivalent tant en régime de communauté qu’en régime de séparation des biens avec participation aux acquêts. C’est exactement cette solution qui prévaudrait dans le régime de la participation aux acquêts puisque c’est cette valeur patrimoniale constituée durant le mariage qui devrait être partagée entre les époux.

Cette disposition s’appliquera, de plus, aux assurances-groupes sans attendre la réforme des pensions et en appliquant l’arrêt numéro 136/2011 de la Cour Constitutionnelle du 27 juillet 2011.

Le Conseil d’État, dans son avis du 15 février 2018 relève en effet que l’arrêt de la Cour a étendu son enseignement d’un précédent arrêt de 1999 selon lequel la “*discrimination réside essentiellement dans la différence de traitement faite entre cette opération d’assurance qualifiée de bien propre et d’autres opérations de prévoyance et d’épargne qui constituent des biens communs*”³ doit être étendu à l’assurance-groupe obligatoire destinée à financer une pension complémentaire payée au moment où l’affilié atteint un âge déterminé. “*Le caractère propre de la prestation d’assurance ne se justifie pas dès lors qu’en régime de communauté, les cotisations payées par l’employeur font partie de la rémunération (bien commun) et que le bénéfice de l’assurance-groupe tend à procurer un revenu complémentaire (bien commun) et constitue à ce titre une opération d’épargne*”⁴.

Le Conseil d’État regrette que la proposition entende mettre en application la jurisprudence de la Cour constitutionnelle aux seules assurances-vie individuelles et que la proposition réitère dès lors une discrimination déjà censurée par la Cour constitutionnelle.

“*Plus généralement, en traitant de façon différente une assurance-vie individuelle d’une part et, d’autre part, un engagement individuel de pension pour dirigeant d’entreprise (deuxième pilier) ou une pension libre complémentaire pour indépendant (deuxième pilier), la proposition s’écarte de l’objectif qu’elle poursuit, à savoir l’allocation correcte des revenus professionnels et la neutralité de l’exercice de la profession dans une structure sociétaire*”⁵.

³ Raad van State, advies nr. 62 729/2 van 15 februari 2018 (DOC 54 2848/002, blz. 8).

⁴ Raad van State, advies nr. 62 729/2 van 15 februari 2018 (DOC 54 2848/002, blz. 9).

⁵ *Ibidem*.

³ Avis du Conseil d’État n°62 729/2 du 15 février 2018 p. 8.

⁴ Avis du Conseil d’État n°62 729/2 du 15 février 2018 p. 9.

⁵ *Idem*.

Dit amendement beoogt, in combinatie met de andere amendementen in het kader van zowel de levensverzekering als de vennootschapsaandelen, aan die opmerkingen tegemoet te komen en die ongelijke behandeling weg te werken, en tegelijk een eenvoudige en praktische oplossing aan te reiken en tot slot het aantal geschillen bij de procedures over vereffening-verdeling fors te doen afnemen.

Le présent amendement conjugué avec les autres amendements déposés dans le cadre tant de l'assurance-vie que celle des parts et actions de société tend à répondre à ces observations et cette discrimination tout en apportant une solution pratique simple et une diminution substantielle des conflits lors des liquidations-partage.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 32 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 17

In het voorgestelde artikel 1405, § 1, de bepaling onder 5 vervangen door wat volgt:

“5. de tijdens het stelsel opgebouwde vermogenswaarde van de vennootschapsaandelen die zijn ingeschreven op naam van één van de echtgenoten, voor zover het gaat om een besloten vennootschap dan wel een vennootschap waarin enkel die echtgenoot zijn beroepsactiviteit uitoefent als zaakvoerder of beheerder;”.

VERANTWOORDING

Dit amendement dient in samenhang te worden gelezen met artikel 15, dat ertoe strekt artikel 1401, § 1, punt 5, te wijzigen, alsook met het amendement dat het artikel beoogt te wijzigen.

Het gemaakte onderscheid tussen “houderschap” en “vermogenswaarde” is een volstrekt afdoende oplossing en vormt geen enkel probleem wanneer de vennootschapsaandelen tijdens het huwelijk met gemeenschappelijke middelen zijn aangegaan of verworven.

Wanneer de aandelen echter zijn aangegaan of verworven vóór het huwelijk of met eigen middelen, dan volstaat de door het wetsvoorstel beoogde oplossing niet.

De tijdens het huwelijk opgebouwde waarde van die aandelen zou immers volledig buiten het gemeenschappelijk vermogen vallen, onder het enige voorbehoud dat om een vergoeding ten gunste van het gemeenschappelijk vermogen zou kunnen worden verzocht ten bedrage van “de nettoberoepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen niet heeft ontvangen en redelijkerwijze had kunnen ontvangen indien het beroep niet binnen een vennootschap was uitgeoefend” (artikel 22 van het wetsvoorstel).

Deze bepaling zal tot heel grote toepassingsproblemen leiden omdat het heel moeilijk zal zijn het juiste bedrag te bepalen van de beroepsinkomsten die het gemeenschappelijk vermogen “redelijkerwijze” had kunnen ontvangen; evenmin maakt zij het mogelijk noch de waarde van alle investeringen in de vennootschap, noch de stijging van de aandelenwaarde

N° 32 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 17

A l'article 1405, § 1^{er}, proposé, remplacer le point 5 par ce qui suit:

“5° La valeur patrimoniale constituée pendant le régime, des parts ou actions de société inscrite au nom d'un des époux, lorsqu'il s'agit soit d'une société privée soit d'une société au sein de laquelle seul cet époux exerce son activité professionnelle en tant que gérant ou administrateur.”

JUSTIFICATION

Le présent amendement doit être envisagé en parallèle avec l'article 15 modifiant l'article 1401, § 1^{er}, point 5 et l'amendement qui le modifie.

La distinction opérée entre le “titre et la finance”, est une solution tout à fait adéquate et ne pose aucun problème lorsque les parts sociales ont été souscrites ou acquises pendant le mariage avec des fonds communs.

Par contre, lorsque les parts auraient été souscrites ou acquises avant le mariage ou auraient été souscrites ou acquises avec des fonds propres, la solution retenue par la proposition n'est pas satisfaisante.

La valeur de ces parts constituée pendant le mariage échapperait en effet complètement au patrimoine commun sous la seule réserve qu'une récompense pourrait être sollicitée au profit du patrimoine commun à concurrence des “revenus professionnels nets que le patrimoine commun n'a pas reçus et qu'il aurait raisonnablement pu recevoir si la profession n'avait pas été exercée en société” (art 22 de la proposition).

Cette disposition posera de très sérieuses difficultés d'application pratique en raison de la difficulté de déterminer le montant exact de ces revenus professionnels que le patrimoine commun aurait pu “raisonnablement” recevoir mais ne permettra également pas d'inclure dans le patrimoine commun ni la valeur de tous les investissements effectués dans la

als gevolg van de bonificatie van de beroepsactiviteit van de echtgenoot, mee op te nemen in het gemeenschappelijk vermogen.

Dit amendement voorziet in een eenvoudige oplossing.

Het regelt het aspect van het “houderschap” van de aandelen ingeschreven op naam van één van de echtgenoten die zijn beroepsactiviteit uitoefent als zaakvoerder of beheerder. Die aandelen zijn eigen wat het houderschap betreft.

Deze wijziging spoort met het onderscheid dat het wetsvoorstel beoogt te maken door het houderschap (*titre*, het feit titularis te zijn) anders te benaderen dan de vermogenswaarde (*finance*, economische waarde) van een bepaald goed.

société, ni l'augmentation de la valeur des parts qui procède de la bonification de l'activité professionnelle de l'époux.

Le présent amendement propose une solution simple.

Il règle la question de la “titularité” des parts ou actions inscrits au nom d'un des époux qui exerce son activité professionnelle en tant que gérant ou administrateur. Ces parts ou actions sont propres quant au titre.

Cette modification s'inscrit dans le même sens que la ligne directrice donnée par la proposition de loi de distinction entre une attribution différente de la qualité (le fait d'être titulaire) et de la valeur patrimoniale (valeur économique) d'un bien déterminé, souvent désigné comme la distinction entre “ titre et finance”.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 33 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 22

Dit artikel weglaten.

VERANTWOORDING

Dit amendement is een aanvulling bij het amendement tot wijziging van artikel 17 betreffende artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek.

Aangezien de vermogenswaarde volgens een nieuwe, in artikel 1405 van het Burgerlijk Wetboek vastgelegde methode zou worden berekend, is er niet langer reden om te voorzien in vergoedingen ten gunste van het gemeenschappelijk vermogen voor de aandelen in de vennootschap van één van de echtgenoten die zijn beroep uitoefent binnen een vennootschap waarvan de aandelen hem eigen zijn.

Bij die nieuwe berekeningswijze zal immers geen rekening worden gehouden met het moment waarop de aandelen van de vennootschap werden gecreëerd, aangezien het gemeenschappelijke deel zal overeenstemmen met de vermogenswaarde van de aandelen die tijdens het stelsel werden gecreëerd.

N° 33 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 22

Supprimer cet article.

JUSTIFICATION

Le présent amendement est un complément de l'amendement modifiant l'article 17 sur l'article 1405 du Code civil .

Il n'y a plus lieu de prévoir de récompenses en faveur du patrimoine commun pour les parts de société d'un des conjoints qui exerce sa profession au sein d'une société dont les actions lui sont propres en raison du nouveau système de calcul de la valeur patrimoniale prévu à l'article 1405 du Code civil.

Dans ce nouveau mode d'évaluation, peu importera le moment où les actions et parts de société sont constituées puisque ce qui sera commun sera la valeur patrimoniale des actions constituées durant le régime.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 34 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**Art. 27/1 (*nieuw*)**Een artikel 27/1 invoegen, luidende:**

“Art. 27/1. Artikel 1458, eerste lid, van hetzelfde Wetboek wordt aangevuld met wat volgt:

“ten aanzien van de al dan niet gemeenschap-pelijke kinderen van de echtgenoten, die daarmee hebben ingestemd onder de in artikel 918 bepaalde voorwaarden”.

VERANTWOORDING

1. De wijziging van de regels met betrekking tot de erfrechtelijke reserve vormde één van de voornaamste wijzigingen van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake.

Het voorbehouden erfdeel van de kinderen werd vermindert tot de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen, en wordt voortaan in wezen alleen nog toegekend in waarde, waardoor de erfgenaam met voorbehouden erfdeel schuldeiser van die nalatenschap wordt in plaats van rechthebbende op die nalatenschap.

De instelling van de reserve werd echter behouden, wat bovendien als één van de pijlers van de hervorming naar voren werd geschoven (toelichting bij het wetsvoorstel van 25 januari 2017, DOC 54 2282/001, blz. 13).

In zijn advies van 20 april 2017 over het wetsvoorstel (DOC 54 2282/002) benadrukte de Raad van State meteen dat “[D]e regeling die van toepassing is op de erfenissen en de giften [...] niet los [kan] gezien worden van de wetgeving met betrekking tot de huwelijksvermogensstelsels, inzonderheid wat betreft de gevolgen van het overlijden van een van de echtgenoten op de vermogenstoestand van de langstlevende echtgenoot en van diens wettelijke erfgena(m)en (te weten, volgens het voorliggende wetsvoorstel, diens bloedverwanten in nederdalende lijn)”. De Raad van State stelde daarbij ook de vraag of het niet beter was geweest die beide aspecten van het familiaal vermogensrecht gezamenlijk te hervormen.

N° 34 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**Art. 27/1 (*nouveau*)**Insérer un article 27/1, rédigé comme suit:**

“Art. 27/1. L'article 1458, alinéa premier, du même Code est complété par ce qui suit:

“à l'égard des enfants communs ou non des époux, qui y ont consenti, dans les conditions prévues à l'article 918 .”

JUSTIFICATION

1. La modification des règles relatives à la réserve héréditaire constituait une des modifications essentielles de la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités.

La réserve des enfants a été réduite à une moitié de la succession, quel que soit le nombre d'enfant, et elle ne s'exerce désormais pour l'essentiel qu'en valeur, transformant l'héritier réservataire en créancier de la succession plutôt qu'en ayant droit à cette succession.

L'institution de la réserve a été toutefois maintenue, et ce maintien a même été considéré comme un des piliers de la réforme (Développements de la proposition de loi du 25 janvier 2017, DOC 54-2282/001, p.13).

Dans son avis du 20 avril 2017 sur la proposition de loi (DOC 54-2282/002), le Conseil d'État avait d'emblée souligné que “le régime applicable aux successions et aux libéralités ne peut être dissocié, notamment quant aux effets du décès d'un des époux sur la situation patrimoniale de celui qui lui survit et de son ou ses héritiers légaux (à savoir, selon la proposition de loi à l'examen, son ou ses descendants directs), de la législation relative aux régimes matrimoniaux” et posé à cet égard la question de savoir s'il n'aurait pas été opportun de conduire une réforme conjointe de ces deux aspects du droit patrimonial des familles.

Helaas werd met die suggestie geen rekening gehouden, zodat de wetgever, die zich dient uit te spreken over een wetsvoorstel tot wijziging van de huwelijksvermogensstelsels, zich nu, in 2018, moet herinneren welke keuzen hijzelf in 2017 heeft gemaakt inzake erfopvolging. Het blijkt echter dat het wetsvoorstel van 13 december 2017 (DOC 542848/001), waarin staat dat de samenhang tussen het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht steeds een prioriteit is geweest (blz. 29), zowel een weglating als een bepaling bevat die in directe tegenspraak zijn met het behoud van de erfrechtelijke reserve waartoe bij de wet van 31 juli 2017 is beslist.

Het gaat om de instandhouding, zonder enige wijziging, van de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en om de met artikel 32 van het wetsvoorstel beoogde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek; dat voorgestelde artikel 1469 (dat van toepassing is op de echtgenoten die kiezen voor scheiding van goederen) bevat namelijk in § 1, laatste lid, de volgende nieuwe bepaling: “De artikelen 1429*bis*, 1464 en 1465 zijn van overeenkomstige toepassing.”

2. Die ogenschijnlijk onschuldige wijziging wordt op blz. 76 van het wetsvoorstel in eveneens onschuldige bewoordingen toegelicht; volgens die verantwoording moet een einde worden gemaakt aan discussie in de rechtsleer aangaande de toepassing van de theorie van de huwelijksvoordelen in de stelsels van scheiding van goederen.

In werkelijkheid gaat het om iets helemaal anders.

Om dat te begrijpen en om het verband te zien tussen de voorgestelde bepaling en het erfrecht, moet worden herinnerd aan de concrete reikwijdte van de “theorie van de huwelijksvoordelen” (in voormeld advies van de Raad van State werd al het volgende beklemtoond: “In het kader van het nieuwe evenwicht [tussen de rechten van de langstlevende echtgenoot en de rechten van de kinderen] dat aldus tot stand gebracht wordt, verdient het voorts aanbeveling om het mechanisme van de huwelijksvoordelen niet uit het oog te verliezen, dat ingevoerd is bij de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en krachtens welk mechanisme de echtgenoten de aanspraken van de kinderen ook onrechtstreeks kunnen beperken.”).

Wat staat er in de twee in het advies van de Raad van State vermelde bepalingen?

a) Artikel 1458 verduidelijkt dat vooruitmaking (dus het recht van een echtgenoot om vóór elke verdeling een goed uit het gemeenschappelijk vermogen te nemen) niet wordt beschouwd als een schenking, maar als een

Il n’a malheureusement pas été tenu compte de cette suggestion, de sorte qu’il appartient aujourd’hui au législateur, appelé à se prononcer sur une proposition de loi modifiant les régimes matrimoniaux, de se souvenir en 2018 des choix faits par lui en 2017 en matière successorale. Or il apparaît que la proposition de loi du 13 décembre 2017 (DOC54-2848/001), après avoir affirmé (p.29) que “la cohérence entre le droit successoral et le droit des régimes matrimoniaux a toujours été une priorité”, contient à la fois une omission et une disposition qui sont en contradiction directe avec le maintien de la réserve héréditaire décidé par la loi du 31 juillet 2017.

Il s’agit d’une part du maintien, inchangés, des articles 1458 et 1464 du Code civil, et d’autre part de l’article 32 de la proposition prévoyant la modification de l’article 1469 du Code civil (applicable aux époux séparés de biens), par la stipulation au § 1^{er} dernier alinéa nouveau que “Les articles 1429 *bis*, 1464 et 1465 s’appliquent par analogie”.

2. Cette modification d’apparence anodine est justifiée dans la proposition (p.76) de manière tout aussi anodine, comme répondant à la nécessité de mettre un terme au débat doctrinal existant sur l’application de la théorie des avantages matrimoniaux dans les régimes de séparation des biens.

En réalité, c’est d’un tout autre enjeu qu’il s’agit.

Pour le comprendre, et pour saisir le lien entre la disposition proposée et le droit successoral, il importe de se rappeler la portée concrète de la théorie dite des avantages matrimoniaux (dans son avis prérapporté, le Conseil d’État soulignait déjà que “dans le nouvel équilibre ainsi établi (entre les droits du conjoint survivant et les droits des enfants), il convient de ne pas perdre de vue le mécanisme des avantages matrimoniaux organisé par les articles 1458 et 1464 du Code civil, en vertu duquel les époux pourront également réduire indirectement les droits des enfants”).

Que disent les deux dispositions mentionnées dans l’avis du Conseil d’État?

a) L’article 1458 stipule que le préciput (c’est-à-dire le droit pour un époux de prélever un bien sur le patrimoine commun avant tout partage) ne sera point regardé comme une donation, mais comme une convention de mariage (sauf,

huwelijksvereenkomst (of voor de helft als een schenking wordt beschouwd wanneer de vooruitmaking een goed betreft dat de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht).

b) Artikel 1464 bepaalt op gelijkaardige wijze dat het beding van ongelijke verdeling en het beding van verblijving van het gehele gemeenschappelijke vermogen niet als schenkingen, maar als huwelijksvoorwaarden worden beschouwd (eveneens met uitzondering van de goederen die de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft ingebracht).

Artikel 1464 – om het daarbij te houden – leidt ertoe dat de echtgenoten via een bijzondere clausule in hun huwelijkscontract (of via een akte tot wijziging van hun huwelijksvermogensstelsel, die vlak voor het overlijden kan worden opgemaakt en die geenszins door een rechter moet worden gehomologeerd) kunnen overeenkomen om hun volledige vermogen toe te kennen aan de langstlevende echtgenoot, zonder dat de kinderen zulks later kunnen beschouwen als een schenking ten bate van die echtgenoot; daarbij kan worden aangestipt dat een dergelijke schenking slechts geldig zou zijn binnen de grenzen van het beschikbaar gedeelte (door de wet van 31 juli 2017 eenvormig vastgelegd op de helft van de erfenis van de overledene).

In de (vaak voorkomende) hypothese dat de echtgenoten geen eigen vermogen hebben maar alleen gemeenschappelijke goederen, zou het van de overledene te erven vermogen met andere woorden *nihil* zijn.

De kinderen wordt hun halve reserve niet ontnomen, maar die wordt berekend op nul, wat er feitelijk op neerkomt dat zij alle rechten met betrekking tot de nalatenschap van hun vader of moeder volledig verliezen.

Wetsvoorstel 2848, dat niet alleen voorziet in het behoud van de regeling van de huwelijksvoordelen maar zelfs voorstelt het tot de stelsels van scheiding van goederen uit te breiden, biedt de echtgenoten de mogelijkheid om, ten voordele van de langstlevende en ten koste van hun kinderen, de – al verminderde – reserve te omzeilen die de wetgever van 2017 hun had voorbestemd.

3. De echtgenoten de mogelijkheid geven om aldus hun kinderen te onterven is niet nieuw, maar is thans niet gerechtvaardigd.

— In 1804 was dat begrijpelijk, in het kader van een Napoleontisch wetboek dat in geen enkel erfrecht voor de langstlevende echtgenoot voorzag: de toewijzing van het

à concurrence de moitié, s'il s'agit d'un bien que l'époux prédécédé a fait entrer dans le patrimoine commun);

b) L'article 1464 stipule pareillement que la stipulation de parts inégales et la clause d'attribution de tout le patrimoine commun ne seront pas regardées comme des donations, mais comme des conventions de mariage (avec également une réserve pour les biens que le prédécédé aurait fait entrer dans la communauté).

Pour s'en tenir à l'article 1464, il a pour conséquence que, par une clause particulière de leur contrat de mariage (ou d'un acte modificatif de leur régime matrimonial, qui pourrait être reçu à la veille du décès et qui n'est soumis à aucune homologation judiciaire), les époux pourraient convenir d'attribuer au conjoint survivant LA TOTALITE DE LEUR PATRIMOINE, sans que les enfants puissent plus tard y voir une donation au profit du conjoint, dont on sait qu'elle ne vaudrait que dans les limites de la quotité disponible (fixée uniformément à LA MOITIE de la succession du défunt par la loi du 31 juillet 2017).

Autrement dit, le patrimoine successoral du défunt, dans l'hypothèse (fréquente) où les époux n'ont pas de fortune personnelle mais uniquement des biens communs, est réduit à zéro.

Les enfants ne sont pas privés de leur réserve de moitié, mais celle-ci se calcule sur zéro, ce qui a pour conséquence, en fait, de priver intégralement les enfants de tout droit dans la succession de leur père ou de leur mère prédécédé.

La proposition 2848, qui non seulement maintient le système des avantages matrimoniaux mais propose même de l'étendre aux régimes de séparation des biens, offre aux époux la possibilité de contourner, au profit du survivant d'eux et au détriment de leurs enfants, la réserve – déjà réduite – que le législateur de 2017 leur avait conservée.

3. Donner aux époux le pouvoir d'ainsi déshériter leurs enfants n'est pas nouveau, mais est aujourd'hui injustifié:

— Cela pouvait se comprendre en 1804, dans le cadre d'un Code Napoléon qui ne prévoyait aucun droit successoral au profit du conjoint survivant: l'attribution du patrimoine

gemeenschappelijk vermogen ten voordele van de langstlevende echtgenoot die door in gemeenschap te huwen voor solidariteit had gekozen, kon worden beschouwd als een antwoord op de legitieme bezorgdheid die bij de toekomstige echtgenoten heerste omtrent de mogelijkheid om in het eigen levensonderhoud te voorzien, zeker als men niet welgesteld was. Die regeling was des te begrijpelijker daar de kinderen die uit het huwelijk zouden worden geboren, door de regeling van de uitgestelde erfenis mochten verwachten uit de nalatenschap van de langstlevende te ontvangen wat hun in dat van de eerst stervende was onthouden.

— Thans is de echtgenoot dus een beschermde erfgenaam, eigenlijk zelfs overbeschermd. Bij de wet van 14 mei 1981 werd hem – als er kinderen zijn – een reservatair vruchtgebruik op de hele nalatenschap toegekend (de waarde van dat vruchtgebruik ten opzichte van de blote eigendom is 42 % voor een 40-jarige weduwe, 34 % voor een 50-jarige weduwe en 26 % voor een 60-jarige weduwe). Dankzij de wet van 31 juli 2017 maakt de betrokkene bovendien aanspraak op een beschikbaar gedeelte dat in de meeste gevallen wordt vermeerderd (verdubbeld vanaf drie kinderen).

— Daarenboven maken de toegenomen levensduur en het almaar meer voorkomen van tweede of zelfs derde huwelijken dat de kinderen steeds minder uitzicht hebben op de uitgestelde erfenis van hun ouder, daar de hertrouwde echtgenoot meer mogelijkheden krijgt om bij voorkeur zijn nieuwe partner, de kinderen uit zijn nieuwe gezin of die van zijn nieuwe partner te begunstigen.

Het motief dat de langstlevende echtgeno(o)t(e) bescherming behoeft, mag dus niet meer worden aangevoerd – dat wordt door de voorstanders van het behoud van de huwelijksvoordelen ook zo goed als niet langer gedaan. (De heel kleine vermogens vormen daar wellicht een uitzondering op, want in dat geval zou de inbreng van alle goederen van het paar nodig kunnen zijn ten voordele van de langstlevende echtgenoot die de gezinswoning moet verlaten om naar een duur rustoord te verhuizen; het betreft hier evenwel een bijzondere situatie die een specifiek wetgevingsinitiatief vergt.)

4. Het klopt dat er andere stemmen opgaan, die met een ander motief het stelsel van de huwelijksvoordelen en van de reservataire rechten van de kinderen op de helling willen zetten. Zij voeren de “aard” van de aanwinsten aan: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (zie de commentaar op die mening in Y. L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, blz. 36. De auteur haalt die analyse aan zonder zich ter zake

commun au profit du conjoint survivant qui avait fait le choix de la solidarité en se mariant en communauté pouvait être considéré comme répondant au souci légitime, entre futurs époux, d’assurer sa subsistance s’il n’était pas fortuné. Et ce d’autant plus que, par le mécanisme de la succession différée, les enfants qui naîtraient de l’union pouvaient s’attendre à recevoir dans la succession du survivant ce dont ils avaient été privés dans celle du prémourant.

— Mais aujourd’hui, le conjoint est un héritier protégé, voire surprotégé. La loi du 14 mai 1981 lui a accordé, en présence d’enfants, un usufruit réservataire sur la totalité de la succession (la valeur de cet usufruit par rapport à la nue-propriété est de 42 % pour une veuve de 40 ans, 34 % à 50 ans, 26 % à 60 ans), et la loi du 31 juillet 2017 lui permet de bénéficier en outre d’une quotité disponible augmentée dans la plupart des cas (elle est doublée, à partir de trois enfants...).

— Au surplus, l’allongement de la durée de la vie et la multiplication des secondes voire troisièmes unions réduisent d’autant plus l’espoir des enfants de bénéficier de la succession différée de leur auteur, que le conjoint qui se remarie voit augmenter la possibilité de gratifier par préférence son nouveau partenaire, les enfants issus de sa nouvelle union ou ceux de son nouveau partenaire.

Le motif de la protection du conjoint survivant ne peut donc plus être invoqué – il ne l’est d’ailleurs pratiquement plus par les partisans du maintien des avantages matrimoniaux – (sauf sans doute pour les très petits patrimoines, où la mobilisation de tous les biens du couple pourrait être nécessaire en faveur du conjoint survivant qui doit quitter le logement familial pour s’installer dans une coûteuse maison de repos. Mais il s’agit d’une situation particulière qui devrait faire l’objet d’une initiative législative spécifique).

4. Il est vrai que d’autres voix se font entendre, qui cherchent à justifier par un autre motif la mise à mal, par le système des avantages matrimoniaux, des droits réservataires des enfants. Il s’agirait de la “nature” des acquêts: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (voy. la recension de cette opinion in Y.L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, p.366 Cet auteur cite cette analyse, sans se prononcer à son

uit te spreken). Een dergelijke analyse heeft echter meer weg van een axioma waarvan allesbehalve vaststaat dat het overeenkomt met de sociale beleving van onze medeburgers. Elke echtgenoot kan menen op de helft van de aanwinsten recht te hebben, ook al heeft hij niet rechtstreeks (financieel) tot de verwerving ervan bijgedragen: waarschijnlijk heeft hij er immers vaak indirect toe bijgedragen (door zijn niet-bezoldigde inzet voor de opvoeding van de kinderen en voor de gezinstaken). Kenmerkend voor de gemeenschapsstelsels is dat zij die realiteit recht doen. Dat betekent daarom echter nog niet dat de echtgenoten het vanzelfsprekend achten dat wat tot de dag vóór het overlijden elk van hen in gelijke mate toebehoorde, wegens dat overlijden de alleeneigendom van de langstlevende moet worden, waarbij het deel dat aan de vooroverledene toebehoorde van diens nalatenschap is uitgesloten.

De toekenning van alle aanwinsten aan de langstlevende echtgenoot heeft dus niets te maken met een of ander aan de echtelijke band inherent element (mocht dat het geval zijn, dan ware het logisch dat het huwelijksvermogensstelselrecht hem ambtshalve de aanwinsten toekent, overigens zonder zich erom te bekommeren of er kinderen zijn uit een vorige relatie), maar wel met een wilsuiting van de echtgenoten. En hoe kan die wilsuiting van de echtgenoten anders worden bestempeld dan als de wil de andere een kosteloos voordeel te doen genieten, hem dus een gift te doen? Zo dat het geval is, dan is er, als er kinderen zijn, geen enkele reden om die gift niet te handhaven binnen de begrenzingen van het beschikbaar gedeelte zoals dat is vastgelegd bij de wet van 31 juli 2017.

Het gaat om een hoogst belangrijke aangelegenheid, zeker als men bedenkt dat enkel de fiscale kostprijs de mensen er momenteel doorgaans van weerhoudt om bij een huwelijks-overeenkomst het gehele gemeenschappelijke vermogen aan de langstlevende toe te kennen. Met het nodige gezonde verstand gaat het fiscaal recht er namelijk vanuit dat wat een langstlevende echtgenoot bij huwelijksvereenkomst ontvangt bovenop de helft van de gemeenschappelijke goederen, wordt gelijkgesteld met wat hij erfrechtelijk ontvangt; de betrokkene wordt dan ook dienovereenkomstig belast (zie artikel 5 van het Wetboek der successierechten, alsook artikel 2.7.1.0.4 V.C.F.). Mochten de gewestwetgevers die fiscale vergrendeling afschaffen (en het lijkt geen twijfel dat zij daartoe zwaar onder druk zullen worden gezet door wie er voorstander van is dat alles naar de langstlevende echtgenoot gaat), dan zullen die toekenningen bij huwelijksvereenkomst daarentegen

sujet). Mais pareille analyse s'apparente à un postulat, dont il est loin d'être établi qu'il correspond à un véritable vécu social dans le chef de nos concitoyens. Chaque époux peut estimer avoir droit à la moitié des acquêts même s'il n'a pas contribué directement (financièrement) à leur acquisition: il y a en effet probablement, souvent, contribué indirectement (par son activité non rémunérée pour l'éducation des enfants et les soins du ménage). C'est la caractéristique des régimes de communauté de faire droit à cette réalité. Mais les époux ne considèrent pas pour autant comme allant de soi que ce qui appartenait à chacun d'eux par parts égales jusqu'à la veille du décès doit devenir "naturellement", en raison de ce décès, la seule propriété du survivant, la part qui appartenait au prédécédé étant exclue de la succession de ce dernier.

Ce n'est donc pas en vertu d'on ne sait quel élément inhérent à l'association conjugale que l'attribution de la totalité des acquêts au conjoint survivant se comprend (s'il en était ainsi, il serait logique que le droit des régimes matrimoniaux lui attribue d'office ces acquêts, sans d'ailleurs se préoccuper de l'existence d'enfants d'une précédente union), mais en raison d'un acte de volonté des époux. Et comment qualifier cette volonté des époux autrement que comme celle de faire bénéficier l'autre d'un avantage gratuit, donc de lui consentir une libéralité? S'il en est ainsi, il n'y a aucune raison, en présence d'enfants, de ne pas maintenir cette libéralité dans les limites de la quotité disponible telle que fixée par la loi du 31 juillet 2017.

La question est d'autant plus importante que, si actuellement l'attribution par contrat de mariage de tout le patrimoine commun au survivant ne semble pas très répandue, c'est uniquement en raison de son coût fiscal: le droit fiscal considère en effet avec bon sens que ce qui est recueilli par un conjoint survivant par contrat de mariage au-delà de la moitié des biens communs, est assimilé à ce qu'il recueille à titre successoral, et taxé en conséquence (art.5 Code des droits de succession; art.2.7.1.0.4 du V.C.F.). Si demain les législateurs régionaux supprimaient ce verrou fiscal (et nul doute qu'ils seront soumis à une forte pression dans ce sens par les partisans du "tout au conjoint survivant"), ces attributions par contrat de mariage deviendront au contraire une véritable aubaine fiscale, dont il est aisé de prévoir que les intéressés feront un large usage. Il sera alors acquis que la réserve de moitié voulue par le législateur de 2017 est dans les faits un

een echt fiscaal buitenkansje worden waarvan makkelijk te voorspellen valt dat de belanghebbenden er ruim gebruik van zullen maken. Dan zal het duidelijk zijn dat, wanneer er een langstlevende echtgenoot is, de door de wetgever van 2017 beoogde reserve ten belope van de helft *de facto* een lege doos is ingeval de huwelijksvoordelen worden gehandhaafd.

5. Uit het voorgaande blijkt dat het wetsvoorstel moet worden geamendeerd op twee punten.

a) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder een gemeenschapsstelsel (dienaangaande moeten de echtgenoten die gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen met deelname in de aanwinsten daarmee worden gelijkgesteld, aangezien het laatstgenoemde stelsel een economische gemeenschap tussen de echtgenoten instelt), mogen de vigerende artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek niet zomaar worden opgeheven: het is immers mogelijk dat de kinderen van het paar bij leven van de ouders/echtgenoten met kennis van zaken willen verzaken aan de bescherming die de regeling inzake het reservatair erfdeel hen biedt. Voor de toepassing van deze bepalingen moeten deze kinderen het echter eens zijn over de in uitzicht gestelde overeenkomst tussen de echtgenoten, volgens dezelfde nadere regels, alsook volgens de nadere regels bedoeld in het nieuwe artikel 918 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dat voortvloeit uit de wet van 31 juli 2017, inzake de voorafgaande verzaking aan de vordering tot inkorting.

Een dergelijke wijziging houdt in dat artikel 1465 van het Burgerlijk Wetboek moet worden opgeheven; de bij dit artikel geboden bijzondere bescherming van de kinderen uit een vorig huwelijk is immers niet langer nodig.

b) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen moet de bij dit wetsvoorstel voorgestelde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek zonder meer worden weggelaten, niet alleen om de eerder aangegeven algemene reden, maar ook om redenen van rechtszekerheid. De indieners van het wetsvoorstel geven immers toe dat zij er niet in zijn geslaagd “de aanwinsten” te omschrijven, met name het equivalent van het gemeenschappelijk vermogen in het stelsel van scheiding van goederen (zie de toelichting van het wetsvoorstel: “ook in scheidingsstelsels [zal men] (fictief) gebruik moeten maken van concepten die kenmerkend zijn voor gemeenschapsstelsels (in het bijzonder voor de componenten van het gemeenschappelijk vermogen), zelfs indien deze technisch gezien niet voorhanden zijn in het stelsel van scheiding van goederen” (blz. 76).

leurre en présence d'un conjoint survivant, si les avantages matrimoniaux sont maintenus.

5. Il résulte de ce qui précède que la proposition de loi doit être amendée sur deux points:

a) En ce qui concerne les époux mariés sous un régime de communauté (auxquels il y a lieu sur ce point d'assimiler ceux qui ont adopté un régime de séparation avec participation aux acquêts, puisque ce régime instaure entre les époux une communauté économique), il ne faut pas abroger purement et simplement les actuels articles 1458 et 1464 du Code civil, car il est possible que les enfants du couple acceptent en connaissance de cause de renoncer, du vivant de leur auteur, à la protection que leur donne leur réserve. Mais il faut soumettre l'application de ces dispositions à l'accord des dits enfants sur la convention projetée entre les époux, selon les mêmes modalités et avec les mêmes modalités que celle prévues à l'article 918 nouveau du Code civil, tel qu'il résulte de la loi du 31 juillet 2017, relatif à la renonciation anticipée à l'action en réduction.

Une telle modification implique l'abrogation de l'article 1465 du Code civil, qui instaurait une protection particulière au profit des enfants d'une précédente union, cette protection n'étant plus nécessaire.

b) En ce qui concerne les époux mariés sous le régime de la séparation des biens, c'est l'abrogation pure et simple de la modification proposée à l'article 1469 du Code civil qui s'impose, pour le motif général déjà invoqué, et au surplus pour des motifs de sécurité juridique. Les auteurs de la proposition reconnaissent en effet qu'ils ne sont pas parvenus à définir “les acquêts”, c'est-à-dire l'équivalent en séparation des biens du patrimoine commun (voy. à la p.76 des développements de la proposition): “Il faudra utiliser (fictivement) des concepts propres aux régimes de communauté (en particulier les éléments du patrimoine commun) pour les régimes de séparation des biens, même s'ils ne sont pas techniquement disponibles dans le régime de séparation des biens”.

Datzelfde probleem deed zich trouwens ook voor bij vorige wetswijzigingen. De beroepsbeoefenaars zouden met name voor onoplosbare problemen komen te staan wanneer zij de “echte” aanwinsten (de aanwinsten die worden gefinancierd met de spaartegoeden van het paar) moeten onderscheiden van de “familiale” aanwinsten (de aanwinsten die afkomstig zijn van erfenissen of giften). In dit stelsel (waarvoor de echtgenoten vrij hebben gekozen, ondanks de talloze waarschuwingen die dit wetsvoorstel wil doen opnemen in de voorgestelde artikelen 1469, § 3, en 1471, § 2) is er bovendien geen enkele reden meer om de bij de artikelen 1458 en 1464 bepaalde huwelijksvoordelen speciaal te behandelen.

Het stelsel van scheiding van goederen zal immers het vaakst worden gekozen door echtgenoten die, op grond van de voordelen die dat stelsel hen biedt (de bescherming tegen schuldeisers in het kader van de uitoefening van hun beroep, de vrijheid van beheer en de mogelijkheid om een eigen vermogen te behouden of op te bouwen), in hun huwelijksvermogensstelsel verzaken aan een solidariteitsmechanisme. Zij kunnen echter blijf geven van solidariteit in het kader van verrichtingen die zij samen, geval per geval, tijdens hun huwelijk zouden beslissen uit te voeren. In een dergelijk stelsel is het, zelfs los van de eerder vermelde technische problemen, niet gerechtvaardigd de huwelijksvoordelen een bijzondere status toe te kennen.

La même difficulté s’était d’ailleurs présentée lors de précédentes initiatives législatives. La pratique serait notamment confrontée à des problèmes insolubles lorsqu’il s’agirait d’identifier les “vrais” acquêts (ceux financés par les économies du couple) des acquêts “familiaux” (ceux issus de successions ou de libéralités). Au surplus dans ce régime (librement choisi par les époux après les multiples avertissements que la proposition prévoit de leur adresser – voy. les articles 1469 § 3 et 1471 § 2 en projet), il n’existe plus aucune raison de faire un sort particulier aux avantages matrimoniaux prévus aux articles 1458 et 1464.

La séparation des biens sera en effet le plus souvent choisie par des époux qui, en raison des avantages qu’ils y trouvent (la protection contre les créanciers professionnels, la liberté de gestion et la possibilité de conserver ou de se constituer un patrimoine personnel), renoncent à trouver dans leur régime matrimonial un mécanisme de solidarité, qu’ils réservent dès lors aux opérations qu’ils décideraient de faire conjointement, au coup par coup, en cours de mariage. Dans pareil régime, indépendamment même des difficultés techniques évoquées plus haut, réserver un statut particulier aux avantages matrimoniaux ne se justifie pas.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 35 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 27/2 (*nieuw*)

Een artikel 27/2 invoegen, luidende:

“Art. 27/2. In artikel 1464 van hetzelfde Wetboek worden de volgende wijzigingen aangebracht:

1° het eerste lid wordt aangevuld met wat volgt:

“, ten aanzien van de al dan niet gemeenschap-pelijke kinderen van de echtgenoten, die erin hebben toegestemd overeenkomstig de in artikel 918 bepaalde voorwaarden”;

2° het artikel wordt aangevuld met een derde lid, luidende:

“De bepalingen van het eerste lid zijn van toepassing op de voordelen die voor de langstlevende echtgenoot voortvloeien uit de opneming, in de huwelijksvereen-komst of in de wijzigingsakte van het huwelijksstelsel, van het in de artikelen 1469/6 en volgende bedoelde beding met betrekking tot de verrekenvordering in het stelsel van scheiding van goederen met verrekening van aanwinsten”.”

VERANTWOORDING

1. De wijziging van de regels met betrekking tot de erfrech-telijke reserve vormde één van de voornaamste wijzigingen van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake.

Het voorbehouden erfdeel van de kinderen werd vermin-derd tot de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen, en wordt voortaan in wezen alleen nog toegekend in waarde, waardoor de erfgenaam met voorbehouden erf-deel schuldeiser van die nalatenschap wordt in plaats van rechthebbende op die nalatenschap.

De instelling van de reserve werd echter behouden, wat bovendien als één van de pijlers van de hervorming naar voren werd geschoven (toelichting bij het wetsvoorstel van 25 januari 2017, DOC 54 2282/001, blz. 13).

N° 35 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 27/2 (*nouveau*)

Insérer un article 27/2, rédigé comme suit:

“Art. 27/2. A l’article 1464 du même Code sont apportées les modifications suivantes:

1° l’alinéa 1^{er}, est complété par ce qui suit:

“, à l’égard des enfants communs ou non des époux, qui y ont consenti dans les conditions prévues à l’article 918.”;

2° l’article est complété par un troisième alinéa, rédigé comme suit:

“Les dispositions du premier alinéa sont applicables aux avantages résultant, pour le conjoint survivant, de la rédaction dans le contrat de mariage ou l’acte modificatif du régime matrimonial, de la clause rela-tive à la créance de participation dans le régime de la séparation des biens avec participation aux acquêts, visée aux articles 1469/6 et suivants”.”

JUSTIFICATION

1. La modification des règles relatives à la réserve héréditaire constituait une des modifications essentielles de la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités.

La réserve des enfants a été réduite à une moitié de la suc-cession, quel que soit le nombre d’enfant, et elle ne s’exerce désormais pour l’essentiel qu’en valeur, transformant l’héritier réservataire en créancier de la succession plutôt qu’en ayant droit à cette succession.

L’institution de la réserve a été toutefois maintenue, et ce maintien a même été considéré comme un des piliers de la réforme (Développements de la proposition de loi du 25 janvier 2017, DOC 54-2282/001, p.13).

In zijn advies van 20 april 2017 over het wetsvoorstel (DOC 54 2282/002) benadrukte de Raad van State meteen dat “[D]e regeling die van toepassing is op de erfenissen en de giften [...] niet los [kan] gezien worden van de wetgeving met betrekking tot de huwelijksvermogensstelsels, inzonderheid wat betreft de gevolgen van het overlijden van een van de echtgenoten op de vermogenstoestand van de langstlevende echtgenoot en van diens wettelijke erfgena(a)m(en) (te weten, volgens het voorliggende wetsvoorstel, diens bloedverwanten in nederdalende lijn)”. De Raad van State stelde daarbij ook de vraag of het niet beter was geweest die beide aspecten van het familiaal vermogensrecht gezamenlijk te hervormen.

Helaas werd met die suggestie geen rekening gehouden, zodat de wetgever, die zich dient uit te spreken over een wetsvoorstel tot wijziging van de huwelijksvermogensstelsels, zich nu, in 2018, moet herinneren welke keuzen hijzelf in 2017 heeft gemaakt inzake erfopvolging.

Het blijkt echter dat het wetsvoorstel van 13 december 2017 (DOC 542848/001), waarin staat dat de samenhang tussen het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht steeds een prioriteit is geweest (blz. 29), zowel een weglating als een bepaling bevat die in directe tegenspraak zijn met het behoud van de erfrechtelijke reserve waartoe bij de wet van 31 juli 2017 is beslist. Het gaat om de instandhouding, zonder enige wijziging, van de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en om de met artikel 32 van het wetsvoorstel beoogde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek; dat voorgestelde artikel 1469 (dat van toepassing is op de echtgenoten die kiezen voor scheiding van goederen) bevat namelijk in § 1, laatste lid, de volgende nieuwe bepaling: “De artikelen 1429*bis*, 1464 en 1465 zijn van overeenkomstige toepassing.”.

2. Die ogenschijnlijk onschuldige wijziging wordt op blz. 76 van het wetsvoorstel in eveneens onschuldige bewoordingen toegelicht; volgens die verantwoording moet een einde worden gemaakt aan discussie in de rechtsleer aangaande de toepassing van de theorie van de huwelijksvoordelen in de stelsels van scheiding van goederen.

In werkelijkheid gaat het om iets helemaal anders.

Om dat te begrijpen en om het verband te zien tussen de voorgestelde bepaling en het erfrecht, moet worden herinnerd aan de concrete reikwijdte van de “theorie van de huwelijksvoordelen” (in voormeld advies van de Raad van State werd al het volgende beklemtoond: “In het kader van het nieuwe evenwicht [tussen de rechten van de langstlevende echtgenoot en de rechten van de kinderen] dat aldus tot stand gebracht

Dans son avis du 20 avril 2017 sur la proposition de loi (DOC 54-2282/002), le Conseil d’État avait d’emblée souligné que “le régime applicable aux successions et aux libéralités ne peut être dissocié, notamment quant aux effets du décès d’un des époux sur la situation patrimoniale de celui qui lui survit et de son ou ses héritiers légaux (à savoir, selon la proposition de loi à l’examen, son ou ses descendants directs), de la législation relative aux régimes matrimoniaux” et posé à cet égard la question de savoir s’il n’aurait pas été opportun de conduire une réforme conjointe de ces deux aspects du droit patrimonial des familles.

Il n’a malheureusement pas été tenu compte de cette suggestion, de sorte qu’il appartient aujourd’hui au législateur, appelé à se prononcer sur une proposition de loi modifiant les régimes matrimoniaux, de se souvenir en 2018 des choix faits par lui en 2017 en matière successorale.

Or il apparaît que la proposition de loi du 13 décembre 2017 (DOC54-2848/001), après avoir affirmé (p.29) que “la cohérence entre le droit successoral et le droit des régimes matrimoniaux a toujours été une priorité”, contient à la fois une omission et une disposition qui sont en contradiction directe avec le maintien de la réserve héréditaire décidé par la loi du 31 juillet 2017. Il s’agit d’une part du maintien, inchangés, des articles 1458 et 1464 du Code civil, et d’autre part de l’article 32 de la proposition prévoyant la modification de l’article 1469 du Code civil (applicable aux époux séparés de biens), par la stipulation au § 1^{er} dernier alinéa nouveau que “Les articles 1429 bis, 1464 et 1465 s’appliquent par analogie”.

2. Cette modification d’apparence anodine est justifiée dans la proposition (p.76) de manière tout aussi anodine, comme répondant à la nécessité de mettre un terme au débat doctrinal existant sur l’application de la théorie des avantages matrimoniaux dans les régimes de séparation des biens.

En réalité, c’est d’un tout autre enjeu qu’il s’agit.

Pour le comprendre, et pour saisir le lien entre la disposition proposée et le droit successoral, il importe de se rappeler la portée concrète de la théorie dite des avantages matrimoniaux (dans son avis prérappelé, le Conseil d’État soulignait déjà que “dans le nouvel équilibre ainsi établi (entre les droits du conjoint survivant et les droits des enfants), il convient de ne pas perdre de vue le mécanisme des avantages matrimoniaux

wordt, verdient het voorts aanbeveling om het mechanisme van de huwelijksvoordelen niet uit het oog te verliezen, dat ingevoerd is bij de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en krachtens welk mechanisme de echtgenoten de aanspraken van de kinderen ook onrechtstreeks kunnen beperken.”).

Wat staat er in de twee in het advies van de Raad van State vermelde bepalingen?

a) Artikel 1458 verduidelijkt dat vooruitmaking (dus het recht van een echtgenoot om vóór elke verdeling een goed uit het gemeenschappelijk vermogen te nemen) niet wordt beschouwd als een schenking, maar als een huwelijksovereenkomst (of voor de helft als een schenking wordt beschouwd wanneer de vooruitmaking een goed betreft dat de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht).

b) Artikel 1464 bepaalt op gelijkaardige wijze dat het beding van ongelijke verdeling en het beding van verblijving van het gehele gemeenschappelijke vermogen niet als schenkingen, maar als huwelijksvoorwaarden worden beschouwd (eveneens met uitzondering van de goederen die de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht).

Artikel 1464 – om het daarbij te houden – leidt ertoe dat de echtgenoten via een bijzondere clausule in hun huwelijkscontract (of via een akte tot wijziging van hun huwelijksvermogensstelsel, die vlak voor het overlijden kan worden opgemaakt en die geenszins door een rechter moet worden gehomologeerd) kunnen overeenkomen om hun volledige vermogen toe te kennen aan de langstlevende echtgenoot, zonder dat de kinderen zulks later kunnen beschouwen als een schenking ten bate van die echtgenoot; daarbij kan worden aangestipt dat een dergelijke schenking slechts geldig zou zijn binnen de grenzen van het beschikbaar gedeelte (door de wet van 31 juli 2017 eenvormig vastgelegd op de helft van de erfenis van de overledene).

In de (vaak voorkomende) hypothese dat de echtgenoten geen eigen vermogen hebben maar alleen gemeenschappelijke goederen, zou het van de overledene te erven vermogen met andere woorden *nihil* zijn.

De kinderen wordt hun halve reserve niet ontnomen, maar die wordt berekend op nul, wat er feitelijk op neerkomt dat zij alle rechten met betrekking tot de nalatenschap van hun vader of moeder volledig verliezen.

organisé par les articles 1458 et 1464 du Code civil, en vertu duquel les époux pourront également réduire indirectement les droits des enfants”).

Que disent les deux dispositions mentionnées dans l'avis du Conseil d'État?

a) L'article 1458 stipule que le préciput (c'est-à-dire le droit pour un époux de prélever un bien sur le patrimoine commun avant tout partage) ne sera point regardé comme une donation, mais comme une convention de mariage (sauf, à concurrence de moitié, s'il s'agit d'un bien que l'époux prédécédé a fait entrer dans le patrimoine commun);

b) L'article 1464 stipule pareillement que la stipulation de parts inégales et la clause d'attribution de tout le patrimoine commun ne seront pas regardées comme des donations, mais comme des conventions de mariage (avec également une réserve pour les biens que le prédécédé aurait fait entrer dans la communauté).

Pour s'en tenir à l'article 1464, il a pour conséquence que, par une clause particulière de leur contrat de mariage (ou d'un acte modificatif de leur régime matrimonial, qui pourrait être reçu à la veille du décès et qui n'est soumis à aucune homologation judiciaire), les époux pourraient convenir d'attribuer au conjoint survivant LA TOTALITE DE LEUR PATRIMOINE, sans que les enfants puissent plus tard y voir une donation au profit du conjoint, dont on sait qu'elle ne vaudrait que dans les limites de la quotité disponible (fixée uniformément à LA MOITIE de la succession du défunt par la loi du 31 juillet 2017).

Autrement dit, le patrimoine successoral du défunt, dans l'hypothèse (fréquente) où les époux n'ont pas de fortune personnelle mais uniquement des biens communs, est réduit à zéro.

Les enfants ne sont pas privés de leur réserve de moitié, mais celle-ci se calcule sur zéro, ce qui a pour conséquence, en fait, de priver intégralement les enfants de tout droit dans la succession de leur père ou de leur mère prédécédé.

Wetsvoorstel 2848, dat niet alleen voorziet in het behoud van de regeling van de huwelijksvoordelen maar zelfs voorstelt het tot de stelsels van scheiding van goederen uit te breiden, biedt de echtgenoten de mogelijkheid om, ten voordele van de langstlevende en ten koste van hun kinderen, de – al verminderde – reserve te omzeilen die de wetgever van 2017 hun had voorbestemd.

3. De echtgenoten de mogelijkheid geven om aldus hun kinderen te onterven is niet nieuw, maar is thans niet gerechtvaardigd.

— In 1804 was dat begrijpelijk, in het kader van een Napoleontisch wetboek dat in geen enkel erfrecht voor de langstlevende echtgenoot voorzag: de toewijzing van het gemeenschappelijk vermogen ten voordele van de langstlevende echtgenoot die door in gemeenschap te huwen voor solidariteit had gekozen, kon worden beschouwd als een antwoord op de legitieme bezorgdheid die bij de toekomstige echtgenoten heerste omtrent de mogelijkheid om in het eigen levensonderhoud te voorzien, zeker als men niet welgesteld was. Die regeling was des te begrijpelijker daar de kinderen die uit het huwelijk zouden worden geboren, door de regeling van de uitgestelde erfenis mochten verwachten uit de nalatenschap van de langstlevende te ontvangen wat hun in dat van de eerst stervende was onthouden.

— Thans is de echtgenoot dus een beschermde erfgenaam, eigenlijk zelfs overbeschermd. Bij de wet van 14 mei 1981 werd hem – als er kinderen zijn – een reservataire vruchtgebruik op de hele nalatenschap toegekend (de waarde van dat vruchtgebruik ten opzichte van de blote eigendom is 42 % voor een 40-jarige weduwe, 34 % voor een 50-jarige weduwe en 26 % voor een 60-jarige weduwe). Dankzij de wet van 31 juli 2017 maakt de betrokkene bovendien aanspraak op een beschikbaar gedeelte dat in de meeste gevallen wordt vermeerderd (verdubbeld vanaf drie kinderen).

— Daarenboven maken de toegenomen levensduur en het almaar meer voorkomen van tweede of zelfs derde huwelijken dat de kinderen steeds minder uitzicht hebben op de uitgestelde erfenis van hun ouder, daar de hertrouwde echtgenoot meer mogelijkheden krijgt om bij voorkeur zijn nieuwe partner, de kinderen uit zijn nieuwe gezin of die van zijn nieuwe partner te begunstigen.

Het motief dat de langstlevende echtgeno(o)t(e) bescherming behoeft, mag dus niet meer worden aangevoerd – dat wordt door de voorstanders van het behoud van de huwelijksvoordelen ook zo goed als niet langer gedaan. (De heel kleine vermogens vormen daar wellicht een uitzondering op, want in dat geval zou de inbreng van alle goederen van het paar nodig

La proposition 2848, qui non seulement maintient le système des avantages matrimoniaux mais propose même de l'étendre aux régimes de séparation des biens, offre aux époux la possibilité de contourner, au profit du survivant d'eux et au détriment de leurs enfants, la réserve – déjà réduite – que le législateur de 2017 leur avait conservée.

3. Donner aux époux le pouvoir d'ainsi déshériter leurs enfants n'est pas nouveau, mais est aujourd'hui injustifié:

— Cela pouvait se comprendre en 1804, dans le cadre d'un Code Napoléon qui ne prévoyait aucun droit successoral au profit du conjoint survivant: l'attribution du patrimoine commun au profit du conjoint survivant qui avait fait le choix de la solidarité en se mariant en communauté pouvait être considéré comme répondant au souci légitime, entre futurs époux, d'assurer sa subsistance s'il n'était pas fortuné. Et ce d'autant plus que, par le mécanisme de la succession différée, les enfants qui naîtraient de l'union pouvaient s'attendre à recevoir dans la succession du survivant ce dont ils avaient été privés dans celle du prémourant.

— Mais aujourd'hui, le conjoint est un héritier protégé, voire surprotégé. La loi du 14 mai 1981 lui a accordé, en présence d'enfants, un usufruit réservataire sur la totalité de la succession (la valeur de cet usufruit par rapport à la nue-propriété est de 42 % pour une veuve de 40 ans, 34 % à 50 ans, 26 % à 60 ans), et la loi du 31 juillet 2017 lui permet de bénéficier en outre d'une quotité disponible augmentée dans la plupart des cas (elle est doublée, à partir de trois enfants...).

— Au surplus, l'allongement de la durée de la vie et la multiplication des secondes voire troisièmes unions réduisent d'autant plus l'espoir des enfants de bénéficier de la succession différée de leur auteur, que le conjoint qui se remarie voit augmenter la possibilité de gratifier par préférence son nouveau partenaire, les enfants issus de sa nouvelle union ou ceux de son nouveau partenaire.

Le motif de la protection du conjoint survivant ne peut donc plus être invoqué – il ne l'est d'ailleurs pratiquement plus par les partisans du maintien des avantages matrimoniaux – (sauf sans doute pour les très petits patrimoines, où la mobilisation de tous les biens du couple pourrait être nécessaire en faveur du conjoint survivant qui doit quitter le logement familial pour

kunnen zijn ten voordele van de langstlevende echtgenoot die de gezinswoning moet verlaten om naar een duur rustoord te verhuizen; het betreft hier evenwel een bijzondere situatie die een specifiek wetgevingsinitiatief vergt.)

4. Het klopt dat er andere stemmen opgaan, die met een ander motief het stelsel van de huwelijksvoordelen en van de reservataire rechten van de kinderen op de helling willen zetten. Zij voeren de “aard” van de aanwinsten aan: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (zie de commentaar op die mening in Y. L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, blz. 36. De auteur haalt die analyse aan zonder zich ter zake uit te spreken). Een dergelijke analyse heeft echter meer weg van een axioma waarvan allesbehalve vaststaat dat het overeenkomt met de sociale beleving van onze medeburgers. Elke echtgenoot kan menen op de helft van de aanwinsten recht te hebben, ook al heeft hij niet rechtstreeks (financieel) tot de verwerving ervan bijgedragen: waarschijnlijk heeft hij er immers vaak indirect toe bijgedragen (door zijn niet-bezoldigde inzet voor de opvoeding van de kinderen en voor de gezinstaken). Kenmerkend voor de gemeenschapsstelsels is dat zij die realiteit recht doen. Dat betekent daarom echter nog niet dat de echtgenoten het vanzelfsprekend achten dat wat tot de dag vóór het overlijden elk van hen in gelijke mate toebehoorde, wegens dat overlijden de alleeneigendom van de langstlevende moet worden, waarbij het deel dat aan de vooroverledene toebehoorde van diens nalatenschap is uitgesloten.

De toekenning van alle aanwinsten aan de langstlevende echtgenoot heeft dus niets te maken met een of ander aan de echtelijke band inherent element (mocht dat het geval zijn, dan ware het logisch dat het huwelijksvermogensstelselrecht hem ambtshalve de aanwinsten toekent, overigens zonder zich erom te bekommeren of er kinderen zijn uit een vorige relatie), maar wel met een wilsuiting van de echtgenoten. En hoe kan die wilsuiting van de echtgenoten anders worden bestempeld dan als de wil de andere een kosteloos voordeel te doen genieten, hem dus een gift te doen? Zo dat het geval is, dan is er, als er kinderen zijn, geen enkele reden om die gift niet te handhaven binnen de begrenzingen van het beschikbaar gedeelte zoals dat is vastgelegd bij de wet van 31 juli 2017.

Het gaat om een hoogst belangrijke aangelegenheid, zeker als men bedenkt dat enkel de fiscale kostprijs de mensen er momenteel doorgaans van weerhoudt om bij een huwelijks-overeenkomst het gehele gemeenschappelijke vermogen aan de langstlevende toe te kennen. Met het nodige gezonde verstand gaat het fiscaal recht er namelijk vanuit dat wat een

s’installeren in een coöteuse maison de repos. Mais il s’agit d’une situation particulière qui devrait faire l’objet d’une initiative législative spécifique).

4. Il est vrai que d’autres voix se font entendre, qui cherchent à justifier par un autre motif la mise à mal, par le système des avantages matrimoniaux, des droits réservés des enfants. Il s’agirait de la “nature” des acquêts: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (voy. la recension de cette opinion in Y.L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, p.366 Cet auteur cite cette analyse, sans se prononcer à son sujet). Mais pareille analyse s’apparente à un postulat, dont il est loin d’être établi qu’il correspond à un véritable vécu social dans le chef de nos concitoyens. Chaque époux peut estimer avoir droit à la moitié des acquêts même s’il n’a pas contribué directement (financièrement) à leur acquisition: il y a en effet probablement, souvent, contribué indirectement (par son activité non rémunérée pour l’éducation des enfants et les soins du ménage). C’est la caractéristique des régimes de communauté de faire droit à cette réalité. Mais les époux ne considèrent pas pour autant comme allant de soi que ce qui appartenait à chacun d’eux par parts égales jusqu’à la veille du décès doit devenir “naturellement”, en raison de ce décès, la seule propriété du survivant, la part qui appartenait au prédécédé étant exclue de la succession de ce dernier.

Ce n’est donc pas en vertu d’on ne sait quel élément inhérent à l’association conjugale que l’attribution de la totalité des acquêts au conjoint survivant se comprend (s’il en était ainsi, il serait logique que le droit des régimes matrimoniaux lui attribue d’office ces acquêts, sans d’ailleurs se préoccuper de l’existence d’enfants d’une précédente union), mais en raison d’un acte de volonté des époux. Et comment qualifier cette volonté des époux autrement que comme celle de faire bénéficier l’autre d’un avantage gratuit, donc de lui consentir une libéralité? S’il en est ainsi, il n’y a aucune raison, en présence d’enfants, de ne pas maintenir cette libéralité dans les limites de la quotité disponible telle que fixée par la loi du 31 juillet 2017.

La question est d’autant plus importante que, si actuellement l’attribution par contrat de mariage de tout le patrimoine commun au survivant ne semble pas très répandue, c’est uniquement en raison de son coût fiscal: le droit fiscal considère en effet avec bon sens que ce qui est recueilli par un conjoint survivant par contrat de mariage au-delà de la moitié

langstlevende echtgenoot bij huwelijksovereenkomst ontvangt bovenop de helft van de gemeenschappelijke goederen, wordt gelijkgesteld met wat hij erfrechtelijk ontvangt; de betrokkene wordt dan ook dienovereenkomstig belast (zie artikel 5 van het Wetboek der successierechten, alsook artikel 2.7.1.0.4 V.C.F.). Mochten de gewestwetgevers die fiscale vergrendeling afschaffen (en het lijkt geen twijfel dat zij daartoe zwaar onder druk zullen worden gezet door wie er voorstander van is dat alles naar de langstlevende echtgenoot gaat), dan zullen die toekenningen bij huwelijksovereenkomst daarentegen een echt fiscaal buitenkansje worden waarvan makkelijk te voorspellen valt dat de belanghebbenden er ruim gebruik van zullen maken. Dan zal het duidelijk zijn dat, wanneer er een langstlevende echtgenoot is, de door de wetgever van 2017 beoogde reserve ten belope van de helft *de facto* een lege doos is ingeval de huwelijksvoordelen worden gehandhaafd.

5. Uit het voorgaande blijkt dat het wetsvoorstel moet worden geamendeerd op twee punten.

a) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder een gemeenschapsstelsel (dienaangaande moeten de echtgenoten die gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen met deelname in de aanwinsten daarmee worden gelijkgesteld, aangezien het laatstgenoemde stelsel een economische gemeenschap tussen de echtgenoten instelt), mogen de vigerende artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek niet zomaar worden opgeheven: het is immers mogelijk dat de kinderen van het paar bij leven van de ouders/echtgenoten met kennis van zaken willen verzaken aan de bescherming die de regeling inzake het reservatair erfdeel hen biedt. Voor de toepassing van deze bepalingen moeten deze kinderen het echter eens zijn over de in uitzicht gestelde overeenkomst tussen de echtgenoten, volgens dezelfde nadere regels, alsook volgens de nadere regels bedoeld in het nieuwe artikel 918 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dat voortvloeit uit de wet van 31 juli 2017, inzake de voorafgaande verzaking aan de vordering tot inkorting.

Een dergelijke wijziging houdt in dat artikel 1465 van het Burgerlijk Wetboek moet worden opgeheven; de bij dit artikel geboden bijzondere bescherming van de kinderen uit een vorig huwelijk is immers niet langer nodig.

b) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen moet de bij dit wetsvoorstel voorgestelde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek zonder meer worden weggelaten, niet alleen om de eerder aangegeven algemene reden, maar ook om redenen van rechtszekerheid. De indieners van het wetsvoorstel geven immers toe dat zij er niet in zijn geslaagd “de aanwinsten” te omschrijven, met name het equivalent van

des biens communs, est assimilé à ce qu’il recueille à titre successoral, et taxé en conséquence (art.5 Code des droits de succession; art.2.7.1.0.4 du V.C.F.) . Si demain les législateurs régionaux supprimaient ce verrou fiscal (et nul doute qu’ils seront soumis à une forte pression dans ce sens par les partisans du “tout au conjoint survivant”), ces attributions par contrat de mariage deviendront au contraire une véritable aubaine fiscale, dont il est aisé de prévoir que les intéressés feront un large usage. Il sera alors acquis que la réserve de moitié voulue par le législateur de 2017 est dans les faits un leurre en présence d’un conjoint survivant, si les avantages matrimoniaux sont maintenus.

5. Il résulte de ce qui précède que la proposition de loi doit être amendée sur deux points:

a) En ce qui concerne les époux mariés sous un régime de communauté (auxquels il y a lieu sur ce point d’assimiler ceux qui ont adopté un régime de séparation avec participation aux acquêts, puisque ce régime instaure entre les époux une communauté économique), il ne faut pas abroger purement et simplement les actuels articles 1458 et 1464 du Code civil, car il est possible que les enfants du couple acceptent en connaissance de cause de renoncer, du vivant de leur auteur, à la protection que leur donne leur réserve. Mais il faut soumettre l’application de ces dispositions à l’accord des dits enfants sur la convention projetée entre les époux, selon les mêmes modalités et avec les mêmes modalités que celle prévues à l’article 918 nouveau du Code civil, tel qu’il résulte de la loi du 31 juillet 2017, relatif à la renonciation anticipée à l’action en réduction.

Une telle modification implique l’abrogation de l’article 1465 du Code civil, qui instaurait une protection particulière au profit des enfants d’une précédente union, cette protection n’étant plus nécessaire.

b) En ce qui concerne les époux mariés sous le régime de la séparation des biens, c’est l’abrogation pure et simple de la modification proposée à l’article 1469 du Code civil qui s’impose, pour le motif général déjà invoqué, et au surplus pour des motifs de sécurité juridique. Les auteurs de la proposition reconnaissent en effet qu’ils ne sont pas parvenus à définir “les acquêts”, c’est-à-dire l’équivalent en séparation des biens du patrimoine commun (voy. à la p.76 des développements de

het gemeenschappelijk vermogen in het stelsel van scheiding van goederen (zie de toelichting van het wetsvoorstel: “ook in scheidingsstelsels [zal men] (fictief) gebruik moeten maken van concepten die kenmerkend zijn voor gemeenschapsstelsels (in het bijzonder voor de componenten van het gemeenschappelijk vermogen), zelfs indien deze technisch gezien niet voorhanden zijn in het stelsel van scheiding van goederen” (blz. 76).

Datzelfde probleem deed zich trouwens ook voor bij vorige wetswijzigingen. De beroepsbeoefenaars zouden met name voor onoplosbare problemen komen te staan wanneer zij de “echte” aanwinsten (de aanwinsten die worden gefinancierd met de spaartegoeden van het paar) moeten onderscheiden van de “familiale” aanwinsten (de aanwinsten die afkomstig zijn van erfenissen of giften). In dit stelsel (waarvoor de echtgenoten vrij hebben gekozen, ondanks de talloze waarschuwingen die dit wetsvoorstel wil doen opnemen in de voorgestelde artikelen 1469, § 3, en 1471, § 2) is er bovendien geen enkele reden meer om de bij de artikelen 1458 en 1464 bepaalde huwelijksvoordelen speciaal te behandelen.

Het stelsel van scheiding van goederen zal immers het vaakst worden gekozen door echtgenoten die, op grond van de voordelen die dat stelsel hen biedt (de bescherming tegen schuldeisers in het kader van de uitoefening van hun beroep, de vrijheid van beheer en de mogelijkheid om een eigen vermogen te behouden of op te bouwen), in hun huwelijksvermogensstelsel verzaken aan een solidariteitsmechanisme. Zij kunnen echter blijk geven van solidariteit in het kader van verrichtingen die zij samen, geval per geval, tijdens hun huwelijk zouden beslissen uit te voeren. In een dergelijk stelsel is het, zelfs los van de eerder vermelde technische problemen, niet gerechtvaardigd de huwelijksvoordelen een bijzondere status toe te kennen.

la proposition): “Il faudra utiliser (fictivement) des concepts propres aux régimes de communauté (en particulier les éléments du patrimoine commun) pour les régimes de séparation des biens, même s’ils ne sont pas techniquement disponibles dans le régime de séparation des biens”.

La même difficulté s’était d’ailleurs présentée lors de précédentes initiatives législatives. La pratique serait notamment confrontée à des problèmes insolubles lorsqu’il s’agirait d’identifier les “vrais” acquêts (ceux financés par les économies du couple) des acquêts “familiaux” (ceux issus de successions ou de libéralités). Au surplus dans ce régime (librement choisi par les époux après les multiples avertissements que la proposition prévoit de leur adresser – voy. les articles 1469 § 3 et 1471 § 2 en projet), il n’existe plus aucune raison de faire un sort particulier aux avantages matrimoniaux prévus aux articles 1458 et 1464.

La séparation des biens sera en effet le plus souvent choisie par des époux qui, en raison des avantages qu’ils y trouvent (la protection contre les créanciers professionnels, la liberté de gestion et la possibilité de conserver ou de se constituer un patrimoine personnel), renoncent à trouver dans leur régime matrimonial un mécanisme de solidarité, qu’ils réservent dès lors aux opérations qu’ils décideraient de faire conjointement, au coup par coup, en cours de mariage. Dans pareil régime, indépendamment même des difficultés techniques évoquées plus haut, réserver un statut particulier aux avantages matrimoniaux ne se justifie pas.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 36 VAN DE HEER BROTCORNE EN MEVROUW ONKELINX**Art. 28****Dit artikel vervangen als volgt:**

“Art. 28. Artikel 1465 van hetzelfde Wetboek wordt opgeheven.”

VERANTWOORDING

1. De wijziging van de regels met betrekking tot de erfrechtelijke reserve vormde één van de voornaamste wijzigingen van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake.

Het voorbehouden erfdeel van de kinderen werd vermindert tot de helft van de nalatenschap, ongeacht het aantal kinderen, en wordt voortaan in wezen alleen nog toegekend in waarde, waardoor de erfgenaam met voorbehouden erfdeel schuldeiser van die nalatenschap wordt in plaats van recht-hebbende op die nalatenschap. De instelling van de reserve werd echter behouden, wat bovendien als één van de pijlers van de hervorming naar voren werd geschoven (toelichting bij het wetsvoorstel van 25 januari 2017, DOC 54 2282/001, blz. 13).

In zijn advies van 20 april 2017 over het wetsvoorstel (DOC 54 2282/002) benadrukte de Raad van State meteen dat “[D]e regeling die van toepassing is op de erfenissen en de giften [...] niet los [kan] gezien worden van de wetgeving met betrekking tot de huwelijksvermogensstelsels, inzonderheid wat betreft de gevolgen van het overlijden van een van de echtgenoten op de vermogenstoestand van de langstlevende echtgenoot en van diens wettelijke erfgenaam(en) (te weten, volgens het voorliggende wetsvoorstel, diens bloedverwanten in nederdalende lijn)”. De Raad van State stelde daarbij ook de vraag of het niet beter was geweest die beide aspecten van het familiaal vermogensrecht gezamenlijk te hervormen.

Helaas werd met die suggestie geen rekening gehouden, zodat de wetgever, die zich dient uit te spreken over een wetsvoorstel tot wijziging van de huwelijksvermogensstelsels, zich nu, in 2018, moet herinneren welke keuzen hijzelf in 2017 heeft gemaakt inzake erfopvolging. Het blijkt echter dat het wetsvoorstel van 13 december 2017 (DOC 542848/001), waarin staat dat de samenhang tussen het erfrecht en het

N° 36 DE M. BROTCORNE ET MME ONKELINX**Art. 28****Remplacer cet article par ce qui suit:**

“Art. 28. L'article 1465 du même Code est abrogé.”

JUSTIFICATION

1. La modification des règles relatives à la réserve héréditaire constituait une des modifications essentielles de la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités.

La réserve des enfants a été réduite à une moitié de la succession, quel que soit le nombre d'enfant, et elle ne s'exerce désormais pour l'essentiel qu'en valeur, transformant l'héritier réservataire en créancier de la succession plutôt qu'en ayant droit à cette succession. L'institution de la réserve a été toutefois maintenue, et ce maintien a même été considéré comme un des piliers de la réforme (Développements de la proposition de loi du 25 janvier 2017, DOC 54-2282/001, p.13).

Dans son avis du 20 avril 2017 sur la proposition de loi (DOC 54-2282/002), le Conseil d'État avait d'emblée souligné que “le régime applicable aux successions et aux libéralités ne peut être dissocié, notamment quant aux effets du décès d'un des époux sur la situation patrimoniale de celui qui lui survit et de son ou ses héritiers légaux (à savoir, selon la proposition de loi à l'examen, son ou ses descendants directs), de la législation relative aux régimes matrimoniaux” et posé à cet égard la question de savoir s'il n'aurait pas été opportun de conduire une réforme conjointe de ces deux aspects du droit patrimonial des familles.

Il n'a malheureusement pas été tenu compte de cette suggestion, de sorte qu'il appartient aujourd'hui au législateur, appelé à se prononcer sur une proposition de loi modifiant les régimes matrimoniaux, de se souvenir en 2018 des choix faits par lui en 2017 en matière successorale. Or il apparaît que la proposition de loi du 13 décembre 2017 (DOC54-2848/001), après avoir affirmé (p.29) que “la cohérence entre le droit

huwelijksvermogensrecht steeds een prioriteit is geweest (blz. 29), zowel een weglating als een bepaling bevat die in directe tegenspraak zijn met het behoud van de erfrechtelijke reserve waartoe bij de wet van 31 juli 2017 is beslist. Het gaat om de instandhouding, zonder enige wijziging, van de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en om de met artikel 32 van het wetsvoorstel beoogde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek; dat voorgestelde artikel 1469 (dat van toepassing is op de echtgenoten die kiezen voor scheiding van goederen) bevat namelijk in § 1, laatste lid, de volgende nieuwe bepaling: “De artikelen 1429bis, 1464 en 1465 zijn van overeenkomstige toepassing.”.

2. Die ogenschijnlijk onschuldige wijziging wordt op blz. 76 van het wetsvoorstel in eveneens onschuldige bewoordingen toegelicht; volgens die verantwoording moet een einde worden gemaakt aan discussie in de rechtsleer aangaande de toepassing van de theorie van de huwelijksvoordelen in de stelsels van scheiding van goederen.

In werkelijkheid gaat het om iets helemaal anders.

Om dat te begrijpen en om het verband te zien tussen de voorgestelde bepaling en het erfrecht, moet worden herinnerd aan de concrete reikwijdte van de “theorie van de huwelijksvoordelen” (in voormeld advies van de Raad van State werd al het volgende beklemtoond: “In het kader van het nieuwe evenwicht [tussen de rechten van de langstlevende echtgenoot en de rechten van de kinderen] dat aldus tot stand gebracht wordt, verdient het voorts aanbeveling om het mechanisme van de huwelijksvoordelen niet uit het oog te verliezen, dat ingevoerd is bij de artikelen 1458 en 1464 van het Burgerlijk Wetboek en krachtens welk mechanisme de echtgenoten de aanspraken van de kinderen ook onrechtstreeks kunnen beperken.”).

Wat staat er in de twee in het advies van de Raad van State vermelde bepalingen?

a) Artikel 1458 verduidelijkt dat vooruitmaking (dus het recht van een echtgenoot om vóór elke verdeling een goed uit het gemeenschappelijk vermogen te nemen) niet wordt beschouwd als een schenking, maar als een huwelijksovereenkomst (of voor de helft als een schenking wordt beschouwd wanneer de vooruitmaking een goed betreft dat de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft gebracht).

b) Artikel 1464 bepaalt op gelijkaardige wijze dat het beding van ongelijke verdeling en het beding van verblijving van het gehele gemeenschappelijke vermogen niet als schenkingen, maar als huwelijksvoorwaarden worden beschouwd

successoral et le droit des régimes matrimoniaux a toujours été une priorité”, contient à la fois une omission et une disposition qui sont en contradiction directe avec le maintien de la réserve héréditaire décidé par la loi du 31 juillet 2017. Il s’agit d’une part du maintien, inchangés, des articles 1458 et 1464 du Code civil, et d’autre part de l’article 32 de la proposition prévoyant la modification de l’article 1469 du Code civil (applicable aux époux séparés de biens), par la stipulation au § 1^{er} dernier alinéa nouveau que “Les articles 1429 bis, 1464 et 1465 s’appliquent par analogie”.

2. Cette modification d’apparence anodine est justifiée dans la proposition (p.76) de manière tout aussi anodine, comme répondant à la nécessité de mettre un terme au débat doctrinal existant sur l’application de la théorie des avantages matrimoniaux dans les régimes de séparation des biens.

En réalité, c’est d’un tout autre enjeu qu’il s’agit.

Pour le comprendre, et pour saisir le lien entre la disposition proposée et le droit successoral, il importe de se rappeler la portée concrète de la théorie dite des avantages matrimoniaux (dans son avis prérappelé, le Conseil d’État soulignait déjà que “dans le nouvel équilibre ainsi établi (entre les droits du conjoint survivant et les droits des enfants) , il convient de ne pas perdre de vue le mécanisme des avantages matrimoniaux organisé par les articles 1458 et 1464 du Code civil, en vertu duquel les époux pourront également réduire indirectement les droits des enfants”).

Que disent les deux dispositions mentionnées dans l’avis du Conseil d’État?

a) L’article 1458 stipule que le préciput (c’est-à-dire le droit pour un époux de prélever un bien sur le patrimoine commun avant tout partage) ne sera point regardé comme une donation, mais comme une convention de mariage (sauf, à concurrence de moitié, s’il s’agit d’un bien que l’époux prédécédé a fait entrer dans le patrimoine commun);

b) L’article 1464 stipule pareillement que la stipulation de parts inégales et la clause d’attribution de tout le patrimoine commun ne seront pas regardées comme des donations, mais comme des conventions de mariage (avec également

(eveneens met uitzondering van de goederen die de eerst overleden echtgenoot in het gemeenschappelijk vermogen heeft ingebracht).

Artikel 1464 – om het daarbij te houden – leidt ertoe dat de echtgenoten via een bijzondere clause in hun huwelijkscontract (of via een akte tot wijziging van hun huwelijksvermogensstelsel, die vlak voor het overlijden kan worden opgemaakt en die geenszins door een rechter moet worden gehomologeerd) kunnen overeenkomen om hun volledige vermogen toe te kennen aan de langstlevende echtgenoot, zonder dat de kinderen zulks later kunnen beschouwen als een schenking ten bate van die echtgenoot; daarbij kan worden aangestipt dat een dergelijke schenking slechts geldig zou zijn binnen de grenzen van het beschikbaar gedeelte (door de wet van 31 juli 2017 eenvormig vastgelegd op de helft van de erfenis van de overledene).

In de (vaak voorkomende) hypothese dat de echtgenoten geen eigen vermogen hebben maar alleen gemeenschappelijke goederen, zou het van de overledene te erven vermogen met andere woorden *nihil* zijn. De kinderen wordt hun halve reserve niet ontnomen, maar die wordt berekend op nul, wat er feitelijk op neerkomt dat zij alle rechten met betrekking tot de nalatenschap van hun vader of moeder volledig verliezen.

Wetsvoorstel 2848, dat niet alleen voorziet in het behoud van de regeling van de huwelijksvoordelen maar zelfs voorstelt het tot de stelsels van scheiding van goederen uit te breiden, biedt de echtgenoten de mogelijkheid om, ten voordele van de langstlevende en ten koste van hun kinderen, de – al verminderde – reserve te omzeilen die de wetgever van 2017 hun had voorbestemd.

3. De echtgenoten de mogelijkheid geven om aldus hun kinderen te onterven is niet nieuw, maar is thans niet gerechtvaardigd.

— In 1804 was dat begrijpelijk, in het kader van een Napoleontisch wetboek dat in geen enkel erfrecht voor de langstlevende echtgenoot voorzag: de toewijzing van het gemeenschappelijk vermogen ten voordele van de langstlevende echtgenoot die door in gemeenschap te huwen voor solidariteit had gekozen, kon worden beschouwd als een antwoord op de legitieme bezorgdheid die bij de toekomstige echtgenoten heerste omtrent de mogelijkheid om in het eigen levensonderhoud te voorzien, zeker als men niet welgesteld was. Die regeling was des te begrijpelijker daar de kinderen die uit het huwelijk zouden worden geboren, door de regeling van de uitgestelde erfenis mochten verwachten uit de nalatenschap van de langstlevende te ontvangen wat hun in dat van de eerst stervende was onthouden.

une réserve pour les biens que le prédécédé aurait fait entrer dans la communauté).

Pour s'en tenir à l'article 1464, il a pour conséquence que, par une clause particulière de leur contrat de mariage (ou d'un acte modificatif de leur régime matrimonial, qui pourrait être reçu à la veille du décès et qui n'est soumis à aucune homologation judiciaire), les époux pourraient convenir d'attribuer au conjoint survivant LA TOTALITE DE LEUR PATRIMOINE, sans que les enfants puissent plus tard y voir une donation au profit du conjoint, dont on sait qu'elle ne vaudrait que dans les limites de la quotité disponible (fixée uniformément à LA MOITIE de la succession du défunt par la loi du 31 juillet 2017).

Autrement dit, le patrimoine successoral du défunt, dans l'hypothèse (fréquente) où les époux n'ont pas de fortune personnelle mais uniquement des biens communs, est réduit à zéro. Les enfants ne sont pas privés de leur réserve de moitié, mais celle-ci se calcule sur zéro, ce qui a pour conséquence, en fait, de priver intégralement les enfants de tout droit dans la succession de leur père ou de leur mère prédécédé.

La proposition 2848, qui non seulement maintient le système des avantages matrimoniaux mais propose même de l'étendre aux régimes de séparation des biens, offre aux époux la possibilité de contourner, au profit du survivant d'eux et au détriment de leurs enfants, la réserve – déjà réduite – que le législateur de 2017 leur avait conservée.

3. Donner aux époux le pouvoir d'ainsi déshériter leurs enfants n'est pas nouveau, mais est aujourd'hui injustifié:

— Cela pouvait se comprendre en 1804, dans le cadre d'un Code Napoléon qui ne prévoyait aucun droit successoral au profit du conjoint survivant: l'attribution du patrimoine commun au profit du conjoint survivant qui avait fait le choix de la solidarité en se mariant en communauté pouvait être considéré comme répondant au souci légitime, entre futurs époux, d'assurer sa subsistance s'il n'était pas fortuné. Et ce d'autant plus que, par le mécanisme de la succession différée, les enfants qui naîtraient de l'union pouvaient s'attendre à recevoir dans la succession du survivant ce dont ils avaient été privés dans celle du prémourant.

— Thans is de echtgenoot dus een beschermde erfgenaam, eigenlijk zelfs overbeschermd. Bij de wet van 14 mei 1981 werd hem – als er kinderen zijn – een reservataire vruchtgebruik op de hele nalatenschap toegekend (de waarde van dat vruchtgebruik ten opzichte van de blote eigendom is 42 % voor een 40-jarige weduwe, 34 % voor een 50-jarige weduwe en 26 % voor een 60-jarige weduwe). Dankzij de wet van 31 juli 2017 maakt de betrokkene bovendien aanspraak op een beschikbaar gedeelte dat in de meeste gevallen wordt vermeerderd (verdubbeld vanaf drie kinderen).

— Daarenboven maken de toegenomen levensduur en het almaar meer voorkomen van tweede of zelfs derde huwelijken dat de kinderen steeds minder uitzicht hebben op de uitgestelde erfenis van hun ouder, daar de hertrouwde echtgenoot meer mogelijkheden krijgt om bij voorkeur zijn nieuwe partner, de kinderen uit zijn nieuwe gezin of die van zijn nieuwe partner te begunstigen.

Het motief dat de langstlevende echtgeno(o)t(e) bescherming behoeft, mag dus niet meer worden aangevoerd – dat wordt door de voorstanders van het behoud van de huwelijksvoordelen ook zo goed als niet langer gedaan. (De heel kleine vermogens vormen daar wellicht een uitzondering op, want in dat geval zou de inbreng van alle goederen van het paar nodig kunnen zijn ten voordele van de langstlevende echtgenoot die de gezinswoning moet verlaten om naar een duur rustoord te verhuizen; het betreft hier evenwel een bijzondere situatie die een specifiek wetgevingsinitiatief vergt.)

4. Het klopt dat er andere stemmen opgaan, die met een ander motief het stelsel van de huwelijksvoordelen en van de reservataire rechten van de kinderen op de helling willen zetten. Zij voeren de “aard” van de aanwinsten aan: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (zie de commentaar op die mening in Y. L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, blz. 36. De auteur haalt die analyse aan zonder zich ter zake uit te spreken). Een dergelijke analyse heeft echter meer weg van een axioma waarvan allesbehalve vaststaat dat het overeenkomt met de sociale beleving van onze medeburgers. Elke echtgenoot kan menen op de helft van de aanwinsten recht te hebben, ook al heeft hij niet rechtstreeks (financieel) tot de verwerving ervan bijgedragen: waarschijnlijk heeft hij er immers vaak indirect toe bijgedragen (door zijn niet-bezoldigde inzet voor de opvoeding van de kinderen en voor de gezinstaken). Kenmerkend voor de gemeenschapsstelsels is dat zij die realiteit recht doen. Dat betekent daarom echter nog niet dat de echtgenoten het vanzelfsprekend achten dat wat tot de dag vóór het overlijden elk van hen in gelijke mate

— Mais aujourd’hui, le conjoint est un héritier protégé, voire surprotégé. La loi du 14 mai 1981 lui a accordé, en présence d’enfants, un usufruit réservataire sur la totalité de la succession (la valeur de cet usufruit par rapport à la nue-propriété est de 42 % pour une veuve de 40 ans, 34 % à 50 ans, 26 % à 60 ans), et la loi du 31 juillet 2017 lui permet de bénéficier en outre d’une quotité disponible augmentée dans la plupart des cas (elle est doublée, à partir de trois enfants...).

— Au surplus, l’allongement de la durée de la vie et la multiplication des secondes voire troisièmes unions réduisent d’autant plus l’espoir des enfants de bénéficier de la succession différée de leur auteur, que le conjoint qui se remarie voit augmenter la possibilité de gratifier par préférence son nouveau partenaire, les enfants issus de sa nouvelle union ou ceux de son nouveau partenaire.

Le motif de la protection du conjoint survivant ne peut donc plus être invoqué – il ne l’est d’ailleurs pratiquement plus par les partisans du maintien des avantages matrimoniaux – (sauf sans doute pour les très petits patrimoines, où la mobilisation de tous les biens du couple pourrait être nécessaire en faveur du conjoint survivant qui doit quitter le logement familial pour s’installer dans une coûteuse maison de repos. Mais il s’agit d’une situation particulière qui devrait faire l’objet d’une initiative législative spécifique).

4. Il est vrai que d’autres voix se font entendre, qui cherchent à justifier par un autre motif la mise à mal, par le système des avantages matrimoniaux, des droits réservataires des enfants. Il s’agirait de la “nature” des acquêts: *“c’est parce qu’(ils) sont constitués ex nihilo par les deux époux en association économique que les enfants communs n’ont aucune prise sur ces biens tant que les deux parents ne sont pas décédés”* (voy. la recension de cette opinion in Y. L. Leleu, *Droit patrimonial des couples*, Ulg, Larcier 2015, p. 366. Cet auteur cite cette analyse, sans se prononcer à son sujet). Mais pareille analyse s’apparente à un postulat, dont il est loin d’être établi qu’il correspond à un véritable vécu social dans le chef de nos concitoyens. Chaque époux peut estimer avoir droit à la moitié des acquêts même s’il n’a pas contribué directement (financièrement) à leur acquisition: il y a en effet probablement, souvent, contribué indirectement (par son activité non rémunérée pour l’éducation des enfants et les soins du ménage). C’est la caractéristique des régimes de communauté de faire droit à cette réalité. Mais les époux ne considèrent pas pour autant comme allant de soi que ce qui appartenait à chacun d’eux par parts égales jusqu’à la veille du décès doit devenir “naturellement”, en raison de ce

toebehoorde, wegens dat overlijden de alleeneigendom van de langstlevende moet worden, waarbij het deel dat aan de vooroverledene toebehoorde van diens nalatenschap is uitgesloten.

De toekenning van alle aanwinsten aan de langstlevende echtgenoot heeft dus niets te maken met een of ander aan de echtelijke band inherent element (mocht dat het geval zijn, dan ware het logisch dat het huwelijksvermogensstelselrecht hem ambtshalve de aanwinsten toekent, overigens zonder zich erom te bekommeren of er kinderen zijn uit een vorige relatie), maar wel met een wilsuiting van de echtgenoten. En hoe kan die wilsuiting van de echtgenoten anders worden bestempeld dan als de wil de andere een kosteloos voordeel te doen genieten, hem dus een gift te doen? Zo dat het geval is, dan is er, als er kinderen zijn, geen enkele reden om die gift niet te handhaven binnen de begrenzingen van het beschikbaar gedeelte zoals dat is vastgelegd bij de wet van 31 juli 2017.

Het gaat om een hoogst belangrijke aangelegenheid, zeker als men bedenkt dat enkel de fiscale kostprijs de mensen er momenteel doorgaans van weerhoudt om bij een huwelijks-overeenkomst het gehele gemeenschappelijke vermogen aan de langstlevende toe te kennen. Met het nodige gezonde verstand gaat het fiscaal recht er namelijk vanuit dat wat een langstlevende echtgenoot bij huwelijksvereenkomst ontvangt bovenop de helft van de gemeenschappelijke goederen, wordt gelijkgesteld met wat hij erfrechtelijk ontvangt; de betrokkene wordt dan ook dienovereenkomstig belast (zie artikel 5 van het Wetboek der successierechten, alsook artikel 2.7.1.0.4 V.C.F.). Mochten de gewestwetgevers die fiscale vergrendeling afschaffen (en het lijkt geen twijfel dat zij daartoe zwaar onder druk zullen worden gezet door wie er voorstander van is dat alles naar de langstlevende echtgenoot gaat), dan zullen die toekenningen bij huwelijksvereenkomst daarentegen een echt fiscaal buitenkansje worden waarvan makkelijk te voorspellen valt dat de belanghebbenden er ruim gebruik van zullen maken. Dan zal het duidelijk zijn dat, wanneer er een langstlevende echtgenoot is, de door de wetgever van 2017 beoogde reserve ten belope van de helft *de facto* een lege doos is ingeval de huwelijksvoordelen worden gehandhaafd.

5. Uit het voorgaande blijkt dat het wetsvoorstel moet worden geamendeerd op twee punten.

a) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder een gemeenschapsstelsel (dienaangaande moeten de echtgenoten die gehuwd zijn onder een stelsel van scheiding van goederen met deelname in de aanwinsten daarmee worden gelijkgesteld, aangezien het laatstgenoemde stelsel een economische gemeenschap tussen de echtgenoten instelt), mogen de vigerende artikelen 1458 en 1464 van het

décès, la seule propriété du survivant, la part qui appartenait au prédécédé étant exclue de la succession de ce dernier.

Ce n'est donc pas en vertu d'on ne sait quel élément inhérent à l'association conjugale que l'attribution de la totalité des acquêts au conjoint survivant se comprend (s'il en était ainsi, il serait logique que le droit des régimes matrimoniaux lui attribue d'office ces acquêts, sans d'ailleurs se préoccuper de l'existence d'enfants d'une précédente union), mais en raison d'un acte de volonté des époux. Et comment qualifier cette volonté des époux autrement que comme celle de faire bénéficier l'autre d'un avantage gratuit, donc de lui consentir une libéralité? S'il en est ainsi, il n'y a aucune raison, en présence d'enfants, de ne pas maintenir cette libéralité dans les limites de la quotité disponible telle que fixée par la loi du 31 juillet 2017.

La question est d'autant plus importante que, si actuellement l'attribution par contrat de mariage de tout le patrimoine commun au survivant ne semble pas très répandue, c'est uniquement en raison de son coût fiscal: le droit fiscal considère en effet avec bon sens que ce qui est recueilli par un conjoint survivant par contrat de mariage au-delà de la moitié des biens communs, est assimilé à ce qu'il recueille à titre successoral, et taxé en conséquence (art.5 Code des droits de succession; art.2.7.1.0.4 du V.C.F.). Si demain les législateurs régionaux supprimaient ce verrou fiscal (et nul doute qu'ils seront soumis à une forte pression dans ce sens par les partisans du "tout au conjoint survivant"), ces attributions par contrat de mariage deviendront au contraire une véritable aubaine fiscale, dont il est aisé de prévoir que les intéressés feront un large usage. Il sera alors acquis que la réserve de moitié voulue par le législateur de 2017 est dans les faits un leurre en présence d'un conjoint survivant, si les avantages matrimoniaux sont maintenus.

5. Il résulte de ce qui précède que la proposition de loi doit être amendée sur deux points:

a) En ce qui concerne les époux mariés sous un régime de communauté (auxquels il y a lieu sur ce point d'assimiler ceux qui ont adopté un régime de séparation avec participation aux acquêts, puisque ce régime instaure entre les époux une communauté économique), il ne faut pas abroger purement et simplement les actuels articles 1458 et 1464 du Code civil, car il est possible que les enfants du couple acceptent

Burgerlijk Wetboek niet zomaar worden opgeheven: het is immers mogelijk dat de kinderen van het paar bij leven van de ouders/echtgenoten met kennis van zaken willen verzaken aan de bescherming die de regeling inzake het reservataire erfdeel hen biedt. Voor de toepassing van deze bepalingen moeten deze kinderen het echter eens zijn over de in uitzicht gestelde overeenkomst tussen de echtgenoten, volgens dezelfde nadere regels, alsook volgens de nadere regels bedoeld in het nieuwe artikel 918 van het Burgerlijk Wetboek, zoals dat voortvloeit uit de wet van 31 juli 2017, inzake de voorafgaande verzaking aan de vordering tot inkorting. Een dergelijke wijziging houdt in dat artikel 1465 van het Burgerlijk Wetboek moet worden opgeheven; de bij dit artikel geboden bijzondere bescherming van de kinderen uit een vorig huwelijk is immers niet langer nodig.

b) Met betrekking tot de echtgenoten die gehuwd zijn onder het stelsel van scheiding van goederen moet de bij dit wetsvoorstel voorgestelde wijziging van artikel 1469 van het Burgerlijk Wetboek zonder meer worden weggelaten, niet alleen om de eerder aangegeven algemene reden, maar ook om redenen van rechtszekerheid. De indieners van het wetsvoorstel geven immers toe dat zij er niet in zijn geslaagd “de aanwinsten” te omschrijven, met name het equivalent van het gemeenschappelijk vermogen in het stelsel van scheiding van goederen (zie de toelichting van het wetsvoorstel: “ook in scheidingsstelsels [zal men] (fictief) gebruik moeten maken van concepten die kenmerkend zijn voor gemeenschapsstelsels (in het bijzonder voor de componenten van het gemeenschappelijk vermogen), zelfs indien deze technisch gezien niet voorhanden zijn in het stelsel van scheiding van goederen” (blz. 76).

Datzelfde probleem deed zich trouwens ook voor bij vorige wetswijzigingen. De beroepsbeoefenaars zouden met name voor onoplosbare problemen komen te staan wanneer zij de “echte” aanwinsten (de aanwinsten die worden gefinancierd met de spaartegoeden van het paar) moeten onderscheiden van de “familiale” aanwinsten (de aanwinsten die afkomstig zijn van erfenissen of giften). In dit stelsel (waarvoor de echtgenoten vrij hebben gekozen, ondanks de talloze waarschuwingen die dit wetsvoorstel wil doen opnemen in de voorgestelde artikelen 1469, § 3, en 1471, § 2) is er bovendien geen enkele reden meer om de bij de artikelen 1458 en 1464 bepaalde huwelijksvoordelen speciaal te behandelen.

Het stelsel van scheiding van goederen zal immers het vaakst worden gekozen door echtgenoten die, op grond van de voordelen die dat stelsel hen biedt (de bescherming tegen schuldeisers in het kader van de uitoefening van hun beroep, de vrijheid van beheer en de mogelijkheid om een eigen vermogen te behouden of op te bouwen), in hun

en kennis van de zaak te renonceren, du vivant de leur auteur, à la protection que leur donne leur réserve. Mais il faut soumettre l'application de ces dispositions à l'accord des dits enfants sur la convention projetée entre les époux, selon les mêmes modalités et avec les mêmes modalités que celle prévues à l'article 918 nouveau du Code civil, tel qu'il résulte de la loi du 31 juillet 2017, relatif à la renonciation anticipée à l'action en réduction. Une telle modification implique l'abrogation de l'article 1465 du Code civil, qui instaurait une protection particulière au profit des enfants d'une précédente union, cette protection n'étant plus nécessaire.

b) En ce qui concerne les époux mariés sous le régime de la séparation des biens, c'est l'abrogation pure et simple de la modification proposée à l'article 1469 du Code civil qui s'impose, pour le motif général déjà invoqué, et au surplus pour des motifs de sécurité juridique. Les auteurs de la proposition reconnaissent en effet qu'ils ne sont pas parvenus à définir “les acquêts”, c'est-à-dire l'équivalent en séparation des biens du patrimoine commun (voy. à la p.76 des développements de la proposition): “Il faudra utiliser (fictivement) des concepts propres aux régimes de communauté (en particulier les éléments du patrimoine commun) pour les régimes de séparation des biens, même s'ils ne sont pas techniquement disponibles dans le régime de séparation des biens”.

La même difficulté s'était d'ailleurs présentée lors de précédentes initiatives législatives. La pratique serait notamment confrontée à des problèmes insolubles lorsqu'il s'agirait d'identifier les “vrais” acquêts (ceux financés par les économies du couple) des acquêts “familiaux” (ceux issus de successions ou de libéralités). Au surplus dans ce régime (librement choisi par les époux après les multiples avertissements que la proposition prévoit de leur adresser – voy. les articles 1469 § 3 et 1471 § 2 en projet), il n'existe plus aucune raison de faire un sort particulier aux avantages matrimoniaux prévus aux articles 1458 et 1464.

La séparation des biens sera en effet le plus souvent choisie par des époux qui, en raison des avantages qu'ils y trouvent (la protection contre les créanciers professionnels, la liberté de gestion et la possibilité de conserver ou de se constituer un patrimoine personnel), renoncent à trouver dans leur régime matrimonial un mécanisme de solidarité, qu'ils

huwelijksvermogensstelsel verzaken aan een solidariteitsmechanisme. Zij kunnen echter blijk geven van solidariteit in het kader van verrichtingen die zij samen, geval per geval, tijdens hun huwelijk zouden beslissen uit te voeren. In een dergelijk stelsel is het, zelfs los van de eerder vermelde technische problemen, niet gerechtvaardigd de huwelijksvoordelen een bijzondere status toe te kennen.

réservent dès lors aux opérations qu'ils décideraient de faire conjointement, au coup par coup, en cours de de mariage. Dans pareil régime, indépendamment même des difficultés techniques évoquées plus haut, réserver un statut particulier aux avantages matrimoniaux ne se justifie pas.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 37 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 32

In de voorgestelde § 1 het vierde lid weglaten.

VERANTWOORDING

Zie de verantwoording van amendement nr. 36.

N° 37 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 32

Au § 1^{er} proposé, supprimer le 4ième alinéa.

JUSTIFICATION

Voir la justification de l'amendement n° 36.

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 38 VAN DE HEER **BROTCORNE** EN MEVROUW **ONKELINX**

Art. 47

Het voorgestelde artikel 1474/1 vervangen door een artikel, luidende:

“Art. 1474/1. Wanneer de echtgenoten in hun huwelijksovereenkomst, overeenkomstig artikel 1469, § 1, derde lid, geen bedingen hebben opgenomen die ertoe strekken een verrekening tussen hun vermogens te verwezenlijken, kan één van de echtgenoten, ingeval het huwelijk wordt ontbonden door echtscheiding wegens onherstelbare ontwrichting, om een vergoeding ten laste van de andere echtgenoot verzoeken indien vaststaat dat zich tijdens het huwelijk, wegens hun levensorganisatie, een manifeste onbillijkheid tussen hun respectieve vermogensrechtelijke situaties heeft voltrokken.

De toe te kennen vergoeding compenseert deze manifeste onbillijkheid en mag niet hoger liggen dan één derde van de nettowaarde van de samengevoegde aanwinsten van de echtgenoten op het tijdstip van ontbinding van hun huwelijk, waarvan de nettowaarde van de persoonlijke aanwinsten van de verzoekende echtgenoot moet worden afgetrokken. De aanwinsten van de echtgenoten in de zin van dit lid worden bepaald bij toepassing van de artikelen 1469/1 tot 1469/5.

Zo de familierechtbank een notaris-vereffenaar voor de onverdeeldheden en de rekeningen tussen de echtgenoten heeft aangesteld, moet de indiening van een dergelijk verzoek gebeuren uiterlijk wanneer de aanspraken hem worden meegedeeld overeenkomstig de termijnen als bedoeld in artikel 1217 of artikel 1218 van het Gerechtelijk Wetboek.

Zo geen notaris-vereffenaar wordt aangesteld, moet het verzoek, op straffe van verval, bij de familierechtbank worden ingediend uiterlijk één jaar na de ontbinding van het huwelijk door echtscheiding.”.

N° 38 DE M. **BROTCORNE** ET MME **ONKELINX**

Art. 47

Remplacer l'article 1474/1 proposé par un article rédigé comme suit

“Art. 1474/1. Lorsque les époux n'avaient pas adopté dans leur contrat de mariage, conformément à l'article 1469, § 1^{er}, alinéa 3, des clauses visant à réaliser un décompte entre leurs patrimoines, un des époux peut, lorsque le mariage est dissous par le divorce pour cause de désunion irrémédiable, demander une indemnisation à charge de l'autre s'il est établi qu'en raison de leur organisation de vie une iniquité manifeste s'est produite pendant le mariage entre leurs situations patrimoniales respectives.

L'indemnisation à accorder remédie à cette iniquité manifeste et ne peut être supérieure au tiers de la valeur nette des acquêts conjugués des époux au moment de la dissolution du mariage, dont il faut déduire la valeur nette des acquêts personnel de l'époux demandeur. Les acquêts des époux au sens du présent alinéa sont déterminés en application des articles 1469/1 à 1469/5

Pareille demande doit être introduite, lorsque le tribunal de la famille a désigné un notaire liquidateur des indivisions et des comptes entre les époux, au plus tard lors des revendications qui lui sont adressées conformément aux délais prévus aux articles 1217 ou 1218 du Code judiciaire.

Si aucun notaire liquidateur n'a été désigné, la demande doit être introduite devant le tribunal de la famille, à peine de forclusion, au plus tard un an après la dissolution du mariage par le divorce.”

VERANTWOORDING

1° Een subsidiaire wettelijke oplossing wordt van rechtswege voorgesteld indien de echtgenoten in hun huwelijksstelsel van scheiding van goederen geen billijkheidscorrectiemechanisme hebben opgenomen. Precies voor de echtgenoten die een dergelijk mechanisme niet hebben willen overwegen op een ogenblik dat zij het verloop van hun huwelijksleven niet konden inschatten, is die oplossing onontbeerlijk.

2° In de voorgestelde formulering is dat mechanisme niet ondergeschikt aan de – bijzonder heikele – inschatting die moet worden gemaakt of “de omstandigheden sedert het sluiten van de huwelijksvereenkomst van scheiding van goederen onvoorzien en ongunstig gewijzigd zijn”. Bij de meeste situaties waarin een gerechtelijke correctie meer dan welkom zou zijn, gaat het immers om omstandigheden die niet “ongunstig” gewijzigd zijn (integendeel, één van de echtgenoten heeft een succesvolle loopbaan gehad, daarin bijgestaan door de andere echtgenoot en ten gunste van het hele gezin) en die al evenmin noodzakelijkerwijze “onvoorzien” zijn (het viel bijvoorbeeld te verwachten dat de echtgenoot een succesvolle loopbaan zou hebben, dat het echtpaar kinderen zou krijgen, dat zij mogelijk expats zouden worden enzovoort).

3° De voorgestelde tekst bepaalt duidelijk onder welke nadere voorwaarden en binnen welke termijnen het verzoek moet worden ingediend, waarbij een onderscheid wordt gemaakt naargelang al dan niet een procedure van vereffening en verdeling is ingesteld

JUSTIFICATION

1° Une solution légale subsidiaire est proposée de plein droit lorsque les époux n'ont pas introduit dans leur régime matrimonial de séparation de biens un mécanisme de correction en équité. Cette solution est précisément nécessaire pour les époux qui n'ont pas voulu envisager un tel mécanisme à un moment où ils ne pouvaient pas appréhender comment se déroulerait leur vie conjugale.

2° Ce mécanisme, dans la rédaction proposée, n'est pas subordonné à l'appréciation – particulièrement malaisée – de savoir si “les circonstances se sont modifiées défavorablement et de manière imprévue depuis la conclusion du contrat de mariage. En effet, la majorité des situations où une correction judiciaire devrait a priori pouvoir être accueillie sont des situations où “les circonstances ne se sont pas modifiées défavorablement “(au contraire, c'est un des époux qui a très bien réussi sa carrière professionnelle avec l'aide de son conjoint au bénéfice de l'ensemble de la famille), et où ce n'était pas nécessairement “imprévu” (parce qu'il était prévisible que cet époux réussirait sa carrière professionnelle, que les époux auraient des enfants, qu'ils pourraient être amenés à s'expatrier, etc...).

3° Le texte proposé règle clairement selon quelles modalités et dans quels délais la demande doit être introduite, en distinguant selon qu'une procédure en liquidation et partage a ou n'a pas été introduite

Christian BROTCORNE (cdH)
Laurette ONKELINX (PS)

Nr. 39 VAN MEVROUW **ONKELINX** EN DE HEER **BROTCORNE**

Art. 58/1 (*nieuw*)

Een artikel 58/1 invoegen, luidende:

“Art. 58/1. Artikel 73 van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, wordt vervangen door wat volgt:

“Art. 73. Deze wet treedt in werking op 1 januari 2019.

Treden evenwel in werking op de dag van de bekendmaking van deze wet in het Belgisch Staatsblad:

— artikel 66, § 2, derde lid, 2°, en vierde lid, 2°; en

— artikel 70, wat de toevoeging betreft van een punt 4° aan artikel 4, § 1, van de wet van 13 januari 1977 houdende goedkeuring van de Overeenkomst inzake de vaststelling van een stelsel van registratie van testamenten, opgemaakt te Bazel op 16 mei 1972, en tot invoering van een centraal huwelijksovereenkomstenregister.”.

VERANTWOORDING

Dit amendement strekt ertoe de inwerkingtreding van deze wet uit te stellen.

Het amendement beoogt een rechtstreekse wijziging van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft en tot wijziging van diverse andere bepalingen ter zake, teneinde beide wetten gelijktijdig in werking te doen treden.

De indieners van dit amendement stellen voor om beide wetten betreffende respectievelijk het erfrecht en het huwelijksvermogensrecht in werking te doen treden op 1 januari 2019, teneinde de mensen in het veld de tijd te geven om zich bij te scholen en zich de nieuwe, bij deze wetten gewijzigde bepalingen eigen te maken.

N° 39 DE MME **ONKELINX** ET M. **BROTCORNE**

Art. 58/1 (*nouveau*)

Insérer un article 58/1, rédigé comme suit:

“Art. 58/1. L'article 73 de la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités et modifiant diverses autres dispositions en cette matière, est remplacé comme suit:

“Art. 73. La présente loi entre en vigueur le premier janvier 2019.

Entrent toutefois en vigueur le jour de la publication de la présente loi au Moniteur belge:

— l'article 66, § 2, alinéa 3, 2°, et alinéa 4, 2°; et

— l'article 70, pour ce qui concerne l'ajout du 4° à l'article 4, § 1^{er}, de la loi du 13 janvier 1977 portant approbation de la Convention relative à l'établissement d'un système d'inscription des testaments, faite à Bâle le 16 mai 1972, et portant introduction d'un registre central des contrats de mariage.”.

JUSTIFICATION

Cet amendement vise à postposer l'entrée en vigueur de la présente proposition de loi.

L'amendement modifie directement la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités et modifiant diverses autres dispositions en cette matière afin de maintenir une entrée en en vigueur concomitante de ces deux lois.

Nous proposons que ces deux lois concernant respectivement le droit des successions et les régimes matrimoniaux entre en vigueur le 1^{er} janvier 2019 afin de laisser le temps aux praticiens de se former et de s'adapter aux nouvelles dispositions modifiées par ces lois.

Laurette ONKELINX (PS)
Christian BROTCORNE (cdH)

Nr. 40 VAN MEVROUW **Onkelinx** EN DE HEER **BROTCORNE**

Art. 35

In het voorgestelde artikel 1469/3, de volgende wijzigingen aanbrengen:

1° paragraaf 2 weglaten;

2° in § 3, de woorden “paragrafen 1 en 2” vervangen door de woorden “paragraaf 1”.

VERANTWOORDING

Dit amendement beoogt de eenvormigmaking van de procedure tot schatting van de roerende en onroerende goederen van het aanvangsvermogen, wanneer de echtgenoten in het stelsel van scheiding van goederen hebben beslist tot verrekening van de aanwinsten.

De wet van 31 juli 2017 heeft de verdeling van de roerende goederen en die van de onroerende goederen eenvormiger gemaakt, wat de datum betreft waarop de raming in verband met de verrichtingen tot inkorting en inbreng moet plaatsvinden. Toch gaat dit wetsvoorstel tegen de doorgevoerde vereenvoudiging in door een nieuw onderscheid in te bouwen.

De Raad van State acht de redenen die in de toelichting worden opgegeven voor dat onderscheid tussen de schatting van de roerende en die van de onroerende goederen, ontoereikend; dat aspect mag dus worden weggelaten. Het onderscheid berust immers voornamelijk op de mogelijkheid dat de waarde van de onroerende goederen schommelingen vertoont die niets te maken zouden hebben met de bijdrage van de echtgenoten, terwijl ook met betrekking tot andere goederen, zoals aandelen, dezelfde onzekerheden bestaan.

Er moet dus een schatting worden gemaakt voor zowel de roerende als de onroerende goederen, op de dag van het huwelijk én met aanpassing aan het indexcijfer.

N° 40 DE MME **ONKELINX** ET M. **BROTCORNE**

Art. 35

À l'article 1469/3 proposé, apporter les modifications suivantes

1° supprimer le § 2;

2° au § 3, remplacer les mots “des paragraphes 1^{er} et 2” par les mots “du paragraphe 1^{er}”.

JUSTIFICATION

Cet amendement vise à unifier la procédure d'évaluation des biens meubles et biens immeubles composant le patrimoine originaire lorsque les époux ont décidé de participer aux acquêts en régime de séparation de biens.

Alors que la loi du 31 juillet 2017 a opéré à un mouvement d'unification entre la division des biens meubles et immeubles pour la date d'évaluation concernant les opérations de réduction et de rapport, la présente proposition de loi va dans le sens inverse de la simplification opérée en instaurant au contraire une nouvelle distinction.

Le Conseil d'État estime que la justification donnée par le commentaire à cette différence d'évaluation entre les biens meubles et immeubles n'est pas suffisante et qu'elle doit être dès lors supprimée. En effet, cette différenciation se fonde essentiellement sur l'éventualité de la fluctuation de valeur des immeubles qui ne serait pas le fait de la contribution des époux, alors que d'autres biens comme les actions sont soumis aux mêmes aléas.

Il convient dès lors d'évaluer tant pour les biens meubles que les biens immeubles au jour du mariage avec indexation.

Laurette ONKELINX (PS)
Christian BROTCORNE (cdH)

Nr. 41 VAN MEVROUW **ONKELINX** EN DE HEER **BROTCORNE**

Art. 46

Dit artikel weglaten.

N° 41 DE MME **ONKELINX** ET M. **BROTCORNE**

Art. 46

Supprimer cet article.

Laurette ONKELINX (PS)
Christian BROTCORNE (cdH)

Nr. 42 VAN MEVROUW **ONKELINX** EN DE HEER **BROTCORNE**

Art. 47

Dit artikel weglaten.

VERANTWOORDING

Deze amendementen strekken ertoe de billijkheidsclausule weg te laten.

De Raad van State en een ruime meerderheid van de door de commissie gehoorde experts hebben met betrekking tot de billijkheidsclausule verschillende vragen opgeworpen waaruit wel eens een rechtszekerheidsprobleem zou kunnen blijken, de doelstelling om te voorzien in “een adequaat wettelijk kader om een einde te maken aan de bestaande rechtsonzekerheid”, zal dus vermoedelijk niet kunnen worden verwezenlijkt.

De Raad van State vraagt zich bovendien af of de invoeging van een dergelijke clausule coherent is met de organisatie van een huwelijksvermogensstelsel waarvan de echtgenoten wensten dat het gebaseerd zou zijn op een strikte vermogensscheiding. Tevens rijst de vraag of die invoeging wel op correcte wijze in ons rechtssysteem kan worden ingepast.

Het College van de hoven en rechtbanken maakt zich ook zorgen over de werklastverhoging die deze nieuwe clausule zal meebrengen, gelet op de huidige formulering van de wettekst.

De theorie inzake verrijking zonder oorzaak en de regeling betreffende het pensioen na echtscheiding maken het nu trouwens al mogelijk een billijkheidscorrectie toe te passen op basis van duidelijke bepalingen die tot doel hebben de echtgenoot die zich in een economisch zwakke situatie bevindt, te steunen.

N° 42 DE MME **ONKELINX** ET M. **BROTCORNE**

Art. 47

Supprimer cet article.

JUSTIFICATION

Ces amendements visent à supprimer la clause d'équité.

Le Conseil d'État et une large majorité des experts auditionnés par la commission ont mis en exergue diverses questions concernant la clause d'équité qui risqueraient de mettre à mal la sécurité juridique de sorte que l'objectif d'instaurer un cadre légal clair “pour mettre fin à l'incertitude juridique existante”, ne semble pas pouvoir être atteint.

En outre, le Conseil d'État se demande si l'insertion d'une telle clause est cohérente avec l'organisation d'un régime matrimonial que les époux ont voulu fonder sur une stricte séparation des patrimoines et si elle peut s'inscrire correctement dans notre système juridique.

Le collège des Cours et tribunaux s'inquiète également de l'augmentation de la charge de travail que va générer ce nouveau type de clause au vu de l'actuelle formulation du texte légal.

De plus, la théorie de l'enrichissement sans cause ainsi que les dispositions régissant la pension après divorce permettent déjà d'opérer à un correctif en équité sur base de dispositions clairement établies permettant de venir au secours de l'époux se trouvant en situation économiquement faible.

Laurette ONKELINX (PS)
Christian BROTCORNE (cdH)

Nr. 43 VAN MEVROUW **SMEYERS c.s.**
(subamendement op amendement nr. 20)

Art. 56/2 (*nieuw*)

De woorden “op 1 maart 2019” vervangen door de woorden “op 1 september 2019”.

VERANTWOORDING

Het wordt opportuun geacht om de termijn te verlengen tot 1 september 2019, waarbinnen een verklaring kan worden afgelegd van behoud van de vroegere wettelijke regels met betrekking tot de wijze van inbreng en inkorting van de schenkingen, met betrekking tot schenkingen die zijn gedaan vóór de inwerkingtreding van de wet van 31 juli 2017 tot wijziging van het Burgerlijk Wetboek wat de erfenissen en de giften betreft.

Hierdoor beschikt de burger nog over een volledig jaar vanaf de inwerkingtreding van deze wet, meer precies vanaf 1 september 2018, om al dan niet dergelijke verklaring af te leggen.

Sarah SMEYERS (N-VA)
Raf TERWINGEN (CD&V)
Philippe GOFFIN (MR)
Carina VAN CAUTER (Open Vld)
Servais VERHERSTRAETEN (CD&V)
Sonja BECQ (CD&V)

N° 43 DE MME **SMEYERS ET CONSORTS**
(sous-amendement à l'amendement n° 20)

Art. 56/2 (*nouveau*)

Remplacer les mots “le 1^{er} mars 2019” par les mots “le 1^{er} septembre 2019”.

JUSTIFICATION

Il paraît opportun de prolonger jusqu'au 1^{er} septembre 2019 le délai endéans lequel une déclaration peut être faite en vue du maintien de l'application des dispositions légales antérieures relatives au mode de rapport ou de réduction des donations, aux donations réalisées avant l'entrée en vigueur de la loi du 31 juillet 2017 modifiant le Code civil en ce qui concerne les successions et les libéralités.

De la sorte, les citoyens disposeront encore d'une année entière à partir de l'entrée en vigueur de cette loi, soit à partir du 1^{er} septembre 2018, pour effectuer ou non cette déclaration.

Nr. 44 VAN MEVROUW VAN CAUTER c.s.

58/1 (nieuw)

In hoofdstuk 4 een artikel 58/1 invoegen, luidende:

“Art. 58/1. In artikel 72, eerste lid, van dezelfde wet, worden de woorden “in de vorm van een of meerdere boeken van een Burgerlijk Wetboek, de bepalingen van boek I en boek III van het Burgerlijk Wetboek” vervangen door de woorden “in de vorm van boek 4 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, de relevante bepalingen van het Burgerlijk Wetboek of van andere wetten inzake erfenissen, schenkingen en testamenten”.”.

VERANTWOORDING

Artikel 72 van de wet van 31 juli 2017 machtigt de Koning om “in de vorm van een of meerdere boeken van een Burgerlijk Wetboek, de bepalingen van boek I en boek III van het Burgerlijk Wetboek” te codificeren.

Het blijkt noodzakelijk de bewoordingen van die machtiging aan te passen.

De Ministerraad heeft inderdaad op 30 maart 2018 het voorontwerp van wet tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoeging van een Boek 5 over Verbintenissen goedgekeurd. Artikel 2 van dit voorontwerp voert een nieuw Burgerlijk Wetboek in, bestaande uit 9 boeken die het opsomt.

Derhalve moet die machtiging worden herzien teneinde in een codificatie in de vorm van een boek van dit nieuwe Burgerlijk Wetboek mogelijk te maken.

Bovendien moet de machtiging worden gepreciseerd in die zin dat het een codificatie in de vorm van boek 4 van dit nieuwe Burgerlijk Wetboek, met betrekking tot de “Erfenissen, schenkingen en testamenten”, betreft.

De machtiging heeft dus betrekking op de artikelen van het huidige Burgerlijk Wetboek die deze materies behandelen. Het gaat voornamelijk over de artikelen die staan onder de titels I en II van Boek III maar ook over sommige andere bepalingen. Men kan bijvoorbeeld denken aan artikel 1340, dat de vraag van de geldigheid van de schenkingen betreft, of aan

N° 44 DE MME VAN CAUTER ET CONSORTS

Art. 58/1 (nouveau)

Dans le chapitre 4, insérer un article 58/1, rédigé comme suit:

“Art. 58/1. Dans l'article 72, alinéa 1^{er}, de la même loi, les mots “sous la forme d'un ou plusieurs livres d'un Code civil les dispositions du livre I et du livre III du Code civil” sont remplacés par les mots “sous la forme du livre 4 du nouveau Code civil les dispositions pertinentes du Code civil ou d'autres lois relatives aux successions, donations et testaments”.”.

JUSTIFICATION

L'article 72 de la loi du 31 juillet 2017 habilite le Roi à codifier “sous la forme d'un ou plusieurs livres d'un Code civil les dispositions du livre I et du livre III du Code civil”.

Il apparaît nécessaire d'adapter les termes de cette habilitation.

En effet, le Conseil des ministres a approuvé le 30 mars 2018 l'avant-projet de loi portant création d'un Code civil et y insérant un Livre 5 sur les Obligations. L'article 2 de cet avant-projet crée un nouveau Code civil, composé de neuf livres qu'il énumère.

Il y a donc lieu d'actualiser cette habilitation afin qu'elle vise une codification sous la forme d'un livre de ce nouveau Code civil.

Il y a lieu, en outre, de spécifier cette habilitation afin qu'elle vise une codification sous la forme du livre 4 de ce nouveau Code civil, qui concerne “Les successions, donations et testaments”.

Seront donc concernés les articles du Code civil actuel qui traitent ces matières. Il s'agit essentiellement des articles figurant sous les titres I^{er} et II du livre III mais certaines autres dispositions pourraient, le cas échéant, être également concernées. L'on peut penser par exemple à l'article 1340, qui est relatif à la question de la validité des donations, ou à

artikel 110, dat de plaats waar de erfenis openvalt bepaalt. De relevante bepalingen van andere wetten betreffende die zelfde materies worden eveneens gedekt.

Carina VAN CAUTER (Open Vld)
Sarah SMEYERS (N-VA)
Raf TERWINGEN (CD&V)
Philippe GOFFIN (MR)
Servais VERHERSTRAETEN (CD&V)
Sonja BECQ (CD&V)

l'article 110, qui est relatif au lieu d'ouverture de la succession. Sont également couvertes les dispositions pertinentes d'autres lois relatives à ces mêmes matières.

Nr. 45 VAN MEVROUW **BECQ c.s.**Art. 61/1 (*nieuw*)

Na artikel 61 een hoofdstuk 5/1 luidende “Hercodificatie” invoegen, dat artikel 61/1 bevat, luidende:

“Art. 61/1. De Koning kan, in de vorm van een of meerdere ondervindingen van boek 2 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek, de relevante bepalingen van het Burgerlijk Wetboek of van andere wetten inzake relatie-vermogensrecht, met inbegrip van diegene gewijzigd en ingevoegd door deze wet, codificeren, evenals de bepalingen die hieraan uitdrukkelijk of stilzwijgend wijzigingen aanbrengen tot aan het tijdstip van de codificatie.

Daartoe kan Hij:

1° de volgorde en de nummering van de te codificeren bepalingen veranderen en in het algemeen de teksten naar de vorm wijzigen;

2° de verwijzingen die voorkomen in de te codificeren bepalingen, met de nieuwe nummering overeenbrengen;

3° zonder afbreuk te doen aan de beginselen die in de te codificeren bepalingen vervat zijn, de redactie ervan wijzigen om ze onderling te doen overeenstemmen en eenheid in de terminologie te brengen.

De codificatie vervangt de bepalingen bedoeld in het eerste lid en treedt in werking op de dag van de bekrachtiging ervan bij de wet.”.

VERANTWOORDING

De Ministerraad heeft op 30 maart 2018 het voorontwerp van wet tot invoering van een Burgerlijk Wetboek en tot invoering van een Boek 5 over Verbintenissen goedgekeurd. Artikel 2 van dit voorontwerp voert een nieuw Burgerlijk Wetboek in, bestaande uit 9 boeken dat het opsomt.

N° 45 DE MME **BECQ ET CONSORTS**Art. 61/1 (*nouveau*)

Après l'article 61, insérer un chapitre 5/1 intitulé “Recodification” et contenant l'article 61/1, rédigé comme suit:

“Art. 61/1. Le Roi peut codifier sous la forme d'une ou plusieurs subdivisions du livre 2 du nouveau Code civil les dispositions pertinentes du Code civil ou d'autres lois relatives aux relations patrimoniales des couples, en ce compris celles modifiées et insérées par la présente loi, ainsi que les dispositions qui y auraient, jusqu'au moment de la coordination, expressément ou implicitement apporté des modifications.

A cette fin, Il peut:

1° modifier l'ordre, la numérotation et, en général, la présentation des dispositions à codifier;

2° modifier les références qui seraient contenues dans les dispositions à codifier en vue de les mettre en concordance avec la nouvelle numérotation;

3° modifier la rédaction des dispositions à codifier en vue d'assurer leur concordance et d'en unifier la terminologie sans qu'il puisse être porté atteinte aux principes inscrits dans ces dispositions.

La codification remplacera les dispositions visées à l'alinéa 1^{er} et entrera en vigueur à la date de sa confirmation par la loi.”.

JUSTIFICATION

Le Conseil des ministres a approuvé le 30 mars 2018 l'avant-projet de loi portant création d'un Code civil et y insérant un Livre 5 sur les Obligations, dont l'article 2 crée un nouveau Code civil, composé de neuf livres qu'il énumère.

Boek 2 van dit nieuwe Burgerlijk Wetboek is gewijd aan “Personen, familie en relatievermogensrecht”.

De huwelijksvermogensstelsels, die door deze wet worden hervormd, vallen natuurlijk in de categorie van het “relatievermogensrecht”. Hetzelfde geldt voor de bepalingen betreffende de wettelijke samenwoning, die de regering ook plant te hervormen. Hetzelfde zou ook gelden voor mogelijke toekomstige regels inzake de feitelijke samenwoning.

Het lijkt opportuun de Koning te machtigen om die verschillende bepalingen, die voornamelijk voorkomen in boek III van het huidige Burgerlijk Wetboek, maar ook in boek I, in het bijzonder wat betreft de regels inzake de primaire stelsel (art. 212 tot 224), te codificeren. De relevante bepalingen van andere wetten betreffende die zelfde materies worden eveneens gedekt.

Aangezien boek 2 van het nieuwe Burgerlijk Wetboek niet uitsluitend gewijd is aan het relatievermogensrecht zullen die gecodificeerde regels een of meerdere onderverdelingen van dat boek 2 vormen.

Sonja BECQ (CD&V)
 Sarah SMEYERS (N-VA)
 Raf TERWINGEN (CD&V)
 Philippe GOFFIN (MR)
 Carina VAN CAUTER (Open Vld)
 Servais VERHERSTRAETEN (CD&V)

Le livre 2 de ce nouveau Code civil est intitulé “Les personnes, la famille et les relations patrimoniales des couples”.

Les régimes matrimoniaux, que la présente loi a entrepris de réformer, relèvent bien sûr de la catégorie des “relations patrimoniales des couples”. Il en va de même des dispositions du Code civil actuel relatives à la cohabitation légale, que le gouvernement a également prévu de réformer. Il en irait de même aussi pour d’éventuelles règles futures régissant la cohabitation de fait.

Il apparaît opportun d’habiliter le Roi à codifier ces diverses dispositions, qui ont leur siège essentiellement dans le livre III du Code civil actuel, mais aussi dans son livre I^{er}, en particulier en ce qui concerne les règles du régime primaire (art. 212 à 224). Sont également couvertes les dispositions pertinentes d’autres lois relatives à ces mêmes matières.

Etant donné que le livre 2 du nouveau Code civil n’est pas consacré exclusivement aux relations patrimoniales des couples, ces règles codifiées constitueront une ou plusieurs subdivisions de ce livre 2